

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1897. Andra Kammaren. N:o 29.

Torsdagen den 22 april.

Kl. 11 f. m.

---

§ 1.

Till kammaren hade inkommit följande två sjukbetyg, som upplästes:

Lektor Magnus Höjer lider sedan den 19 april af *bronchitis* och kan på grund deraf i dag ej bevista Riksdagens öfverläggningar, hvilket intygas.

Stockholm d. 22/4 1897.

E. G. Johnson.

Med. Doktor.

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, herr Olof Walter till följd af *ischias* (nervsjukdom) är sängliggande och oförmögen att tills vidare deltaga i riksdagsarbetet, intygar

Stockholm d. 22/4 1897.

T. Hwass.

Legit. läkare.

---

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *C. R. Wersäll* aflemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

Andra Kammarens Prot. 1897. N:o 29.

angående försäljning till Hvetlanda bysamhälle af viss del utaf förra häradshöfdingebostället 1 mantal Hvetlanda Thomas- och Kullagården n:is 4 och 6 i Jönköpings län, och

angående försäljning till Vexjö stad af mark, hörande till förra landshöfdingebostället Kronobergs kungsgård n:o 1 om 3 mantal i Kronobergs län.

De kongl. propositionerna bordlades.

§ 3.

*Gemensamma
omröstningar.*

Sedan Riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de i statsutskottets memorial n:o 44, bevillningsutskottets memorial n:o 15 samt bankoutskottets memorial n:is 9 och 10 föreslagna voteringspropositioner rörande åtskilliga frågor, deri kamrarne fattat stridiga beslut, samt vidare denna dag blifvit bestämd för omröstning öfver de olika besluten, så anställes nu dessa omröstningar, enligt nedanintagna voteringspropositioner, i följande ordning, nemligen:

1:sta omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 44, punkt. 1).

Den, som vill, att, i enlighet med Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, chefen för Sveriges geologiska undersökning, extra ordinarie professoren Otto Martin Torell må från och med månaden näst efter den, hvarunder han från sin befattning såsom chef för berörda undersökning afgår, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 5,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning på det sätt bifallits, att chefen för Sveriges geologiska undersökning, extra ordinarie professoren Otto Martin Torell berättigats att från och med månaden näst efter den, hvarunder han från sin befattning såsom chef för berörda undersökning afgår, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 4,500 kronor.

Sedan voteringsseglarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingätt, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig och utföll omröstningen 75 Ja och 144 Nej.

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 113 Ja och 25 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster eller 75 Ja och 144 Nej, sammanräkningen visar 188 Ja och 169 Nej; och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

2:dra omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 44, punkt. 2).

Den, som vill, att, i enlighet med Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, å allmänna indragningsstaten må uppföras årlig pension till belopp af 1,500 kronor åt lärarinnan i teckning vid allmänna läroverket i Strengnäs Edla Amanda Norturn, att utgå från och med månaden näst efter den, i hvilken hon erhåller afsked från sin tjänst, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning på det sätt bifallits, att Riksdagen medgifvit, att å allmänna indragningsstaten må uppföras årlig pension till belopp af 1,000 kronor åt lärarinnan i teckning vid allmänna läroverket i Strengnäs Edla Amanda Norturn, att utgå från och med månaden näst efter den, i hvilken hon erhåller afsked från sin tjänst.

Sedan voteringsseglarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingätt, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig och utföll omröstningen med 70 Ja och 151 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 103 Ja och 34 Nej, hva-

Gemensamma omröstningar. dan, då dertill läggas Andra Kammarens röster eller 70 Ja och 151 Nej, sammanräkningen visar 173 Ja och 185 Nej; och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.
(Forts.)

3:dje omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 44, punkt. 3).

Den, som vill, att, i enlighet med Kongl. Maj:ts framställning, myntgravören vid myntverket Lea Ahlborn, född Lundgren, må från och med månaden näst efter den, under hvilken hon erhåller afsked från myntgravörsbefattningen, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 2,700 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning af Riksdagen på det sätt bifallits, att Riksdagen medgifvit, att myntgravören vid myntverket Lea Ahlborn, född Lundgren, må från och med månaden näst efter den, under hvilken hon erhåller afsked från myntgravörsbefattningen, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 2,000 kronor.

Sedan voteringsseglarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu seglarnes öppnande och uppräknning och utföll omröstningen med 62 Ja och 155 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anstald, hade utfallit med 108 Ja och 27 Nej, hvidan, då dertill läggas Andra Kammarens röster eller 62 Ja och 155 Nej, sammanräkningen visar 170 Ja och 182 Nej; och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

4:de omröstningen:

(enligt bankoutsrottets memorial n:o 9, punkt. 2).

Gemensamma
omröstningar.

(Forts.)

Den, som, i likhet med Första Kammarén, vill, att Riksdagen fastställer följande aflöningsstater att tillämpas från och med 1898 års början för tjänstemännen och vaktbetjeningen vid riksbankens nedan nämnda afdelningskontor, nemligen:

A (grupp 1)

vid kontoret i Jönköping:

<i>Kamreraren</i> , lön	kronor 2,000: —
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom kamrerare vid riksbankens afdelningskontor kan förhöjas med 500 kronor och efter 10 års med ytterligare 500 kronor,	
samt tjänstgöringspenningar	» 1,250: —
och kassavårdarearfvode	» 750: —
<i>Kassören</i> , lön	» 1,600: —
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom kassör vid riksbankens afdelningskontor kan förhöjas med 400 kronor och efter 10 års med ytterligare 400 kronor,	
samt tjänstgöringspenningar	» 800: —
och misräkningspenningar	» 600: —
<i>Registratorn, tillika bokhållare</i> , lön	» 1,300: —
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom registrator vid riksbankens afdelningskontor kan förhöjas med 400 kronor,	
samt tjänstgöringspenningar	» 700: —
<i>Ombudsmannen</i> , lön	» 800: —
<i>Vaktbetjeningen</i> , lön	» 400: —
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst och derunder ådagalagdt välförhållande kan höjas med 100 kronor,	
tjänstgöringspenningar	» 200: —
jemte fri bostad och vedbrand.	

B (grupp 1)

vid kontoret i Karlstad:

Kamreraren — — — (lika med A) — — — och vedbrand.

C (grupp 1)

vid kontoret i Örebro:

Kamreraren — — — (lika med A) — — — och vedbrand.

Gemensamma
omröstningar.

(Forts.)

D (grupp 2)
vid kontoret i *Falun*:

<i>Kamreraren</i> , lön.....	kronor 2,000: —
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom kamrerare vid riksbankens afdelningskontor kan förhöjas med 500 kronor och efter 10 års med ytterligare 500 kronor,	
samt tjänstgöringspenningar	» 1,200: —
och kassavårdarearfvode.....	» 600: —
<i>Kassören</i> , lön	» 1,500: —
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom kassör vid riksbankens afdelningskontor kan förhöjas med 400 kronor och efter 10 års med ytterligare 400 kronor,	
samt tjänstgöringspenningar	» 700: —
och missräkningspenningar.....	» 600: —
<i>Registratorn, tillika bokhållare</i> , lön	» 1,200: —
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom registrator vid riksbankens afdelningskontor kan förhöjas med 400 kronor,	
samt tjänstgöringspenningar	» 600: —
<i>Ombudsmannen</i> , lön	» 800: —
<i>Vaktbetjenten</i> , lön	» 400: —
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst och derunder ådagalagdt välförhållande kan höjas med 100 kronor,	
tjänstgöringspenningar	» 200: —
jemte fri bostad och vedbrand.	

E (grupp 2)

vid kontoret i *Hernösand*:

Kamreraren — — — (lika med *D*) — — — och vedbrand.

F (grupp 2)

vid kontoret i *Luleå*:

Kamreraren — — — (lika med *D*) — — — och vedbrand.

G (grupp 2)

vid kontoret i *Östersund*:

Kamreraren — — — (lika med *D*) — — — och vedbrand.

H (grupp 3)vid kontoret i *Kalmar*:

<i>Kamreraren</i> , lön	kronor 2,000: —
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom kamrerare vid riksbankens afdelningskontor kan förhöjas med 500 kronor och efter 10 års med ytterligare 500 kronor,	
samt tjänstgöringspenningar	» 1,200: —
och kassavårdarearfvode	» 600: —
<i>Kassören</i> , lön	» 1,500: —
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom kassör vid riksbankens afdelningskontor kan förhöjas med 400 kronor och efter 10 års med ytterligare 400 kronor,	
samt tjänstgöringspenningar	» 700: —
och missräkningspenningar	» 600: —
<i>Ombudsmannen</i> , lön	» 800: —
<i>Vaktbetjenten</i> , lön	» 400: —
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst och derunder ådagalagdt välförhållande kan höjas med 100 kronor,	
tjänstgöringspenningar	» 200: —
jemte fri bostad och vedbrand.	

I (grupp 3)vid kontoret i *Vexjö*:*Kamreraren* — — — (lika med *H*) — — — och vedbrand.**K (grupp 4)**vid kontoret i *Linköping*:

<i>Kamreraren</i> , lön	kronor 1,800: —
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom kamrerare vid riksbankens afdelningskontor kan förhöjas med 500 kronor och efter 10 års med ytterligare 500 kronor,	
samt tjänstgöringspenningar	» 800: —
och kassavårdarearfvode	» 600: —
<i>Kassören</i> , lön	» 1,400: —
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom kassör vid riksbankens afdelningskontor kan förhöjas med 400 kronor och efter 10 års med ytterligare 400 kronor,	

<i>Gemensamma omröstningar.</i>	samt tjänstgöringspenningar	kronor	700:—
	och misräkningspenningar	»	500:—
(Forts.)	<i>Ombudsmannen, lön</i>	»	600:—
	<i>Vaktbetjenten, lön</i>	»	400:—
	hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst och derunder ådagalagdt välförhållande kan höjas med 100 kronor, tjänstgöringspenningar	»	200:—
	jemte fri bostad och vedbrand.		

L (grupp 4)

vid kontoret i *Mariestad*:*Kamreraren* — — — (lika med *K*) — — — och vedbrand.

M (grupp 4)

vid kontoret i *Umeå*:*Kamreraren* — — — (lika med *K*) — — — och vedbrand.

N (grupp 4)

vid kontoret i *Visby*:*Kamreraren* — — — (lika med *K*) — — — och vedbrand.

röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i enlighet med Andra Kammarens beslut, fastställt följande aflöningsstater att tillämpas från och med 1898 års början för tjänstemännen och vaktbetjeningen vid riksbankens nedannämnda afdelningskontor, nemligen:

A (grupp 1)

vid kontoret i *Jönköping*:

Kamreraren, lön ..... kronor 1,800:—
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom
kamrerare vid riksbankens afdelningskontor kan
förhöjas med 500 kronor och efter 10 års med
ytterligare 500 kronor,

samt tjänstgöringspenningar	kronor 1,200: —	<i>Genensamma</i>
och kassavårdarearfvode	» 600: —	<i>omröstningar.</i>
<i>Kassören, lön</i>	» 1,400: —	(<i>Forta.</i>)
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom kassör vid riksbankens afdelningskontor kan förhöjas med 400 kronor och efter 10 års med ytterligare 400 kronor,		
samt tjänstgöringspenningar	» 800: —	
och missräkningspenningar	» 600: —	
<i>Registratorn, tillika bokhållare, lön</i>	» 1,300: —	
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom registrator vid riksbankens afdelningskontor kan förhöjas med 400 kronor,		
samt tjänstgöringspenningar	» 700: —	
<i>Ombudsmannen, lön</i>	» 800: —	
<i>Vaktbetjenten, lön</i>	» 400: —	
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst och derunder ådagalagdt välförhållande kan höjas med 100 kronor,		
tjänstgöringspenningar	» 200: —	
jemte fri bostad och vedbrand.		

B (grupp 1)vid kontoret i *Karlstad*:*Kamreraren* — — — (lika med *A*) — — — och vedbrand.**C (grupp 1)**vid kontoret i *Örebro*:*Kamreraren* — — — (lika med *A*) — — — och vedbrand.**D (grupp 2)**vid kontoret i *Falun*:

<i>Kamreraren, lön</i>	kronor 1,800: —	
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom kamrerare vid riksbankens afdelningskontor kan förhöjas med 500 kronor och efter 10 års med ytterligare 500 kronor,		
samt tjänstgöringspenningar	» 1,000: —	
och kassavårdarearfvode	» 600: —	
<i>Kassören, lön</i>	» 1,300: —	
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom kassör vid riksbankens afdelningskontor kan förhöjas med 400 kronor och efter 10 års med ytterligare 400 kronor,		

<i>Gemensamma omröstningar.</i>	samt tjänstgöringspenningar	kronor	700:—
	och misräkningspenningar	»	600:—
(Forts.)	<i>Registratorn, tillika bokhållare, lön</i>	»	1,200:—
	hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom registrator vid riksbankens afdelningskontor kan förhöjas med 400 kronor, samt tjänstgöringspenningar	»	600:—
	<i>Ombudsmannen, lön</i>	»	800:—
	<i>Vaktbetjenten, lön</i>	»	400:—
	hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst och derunder ådagalagdt välförhållande kan höjas med 100 kronor, tjänstgöringspenningar	»	200:—
	jemte fri bostad och vedbrand.		

E (grupp 2)

vid kontoret i *Hernösand*:*Kamreraren* — — — (lika med *D*) — — — och vedbrand.

F (grupp 2)

vid kontoret i *Luleå*:*Kamreraren* — — — (lika med *D*) — — — och vedbrand.

G (grupp 2)

vid kontoret i *Östersund*:*Kamreraren* — — — (lika med *D*) — — — och vedbrand.

H (grupp 3)

vid kontoret i *Kalmar*:

<i>Kamreraren, lön</i>	kronor	1,800:—
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom kamrerare vid riksbankens afdelningskontor kan förhöjas med 500 kronor och efter 10 års med ytterligare 500 kronor, samt tjänstgöringspenningar	»	1,000:—
och kassavårdarearfode	»	600:—
<i>Kassören, lön</i>	»	1,300:—
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom kassör vid riksbankens afdelningskontor kan för- höjas med 400 kronor och efter 10 års med ytterligare 400 kronor,		

samt tjänstgöringspenningar	kronor	700: —	<i>Gemensamma</i>
och missräkningspenningar.....	»	600: —	<i>omröstningar.</i>
<i>Ombudsmannen</i> , lön	»	800: —	(Forts.)
<i>Vaktbetjenten</i> , lön	»	400: —	
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst och derunder ådagalagdt välförhållande kan höjas med 100 kronor, tjänstgöringspenningar	»	200: —	
jemte fri bostad och vedbrand.			

I (grupp 3)

vid kontoret i *Vexjö*:*Kamreraren* — — — (lika med *H*) — — — och vedbrand.

K (grupp 4)

vid kontoret i *Linköping*:

<i>Kamreraren</i> , lön	kronor	1,800: —	
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom kamrerare vid riksbankens afdelningskontor kan förhöjas med 500 kronor och efter 10 års med ytterligare 500 kronor, samt tjänstgöringspenningar	»	800: —	
och kassavårdarearfvide	»	600: —	
<i>Kassören</i> , lön	»	1,300: —	
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst såsom kassör vid riksbankens afdelningskontor kan för- höjas med 400 kronor och efter 10 års med ytterligare 400 kronor, samt tjänstgöringspenningar	»	700: —	
och missräkningspenningar	»	400: —	
<i>Ombudsmannen</i> , lön	»	600: —	
<i>Vaktbetjenten</i> , lön	»	400: —	
hvilket belopp efter 5 års ordinarie tjänst och derunder ådagalagdt välförhållande kan höjas med 100 kronor, tjänstgöringspenningar	»	200: —	
jemte fri bostad och vedbrand.			

L (grupp 4)

vid kontoret i *Maricestad*:*Kamreraren* — — — (lika med *K*) — — — och vedbrand.

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

M (grupp 4)

vid kontoret i Umeå:

Kamreraren — — — (lika med K) — — — och vedbrand.

N (grupp 4)

vid kontoret i Visby:

Kamreraren — — — (lika med K) — — — och vedbrand.

Sedan voteringsedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig och utföll omröstningen med 61 Ja och 157 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 121 Ja och 17 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster eller 61 Ja och 157 Nej, sammanräkningen visar 182 Ja och 174 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

5:te omröstningen:

(enligt bankoutsrottets memorial n:o 10).

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att af riksbankens vinst för år 1896 ett belopp af 2,790,000 kronor öfverlemnas till statsverket, samt återstoden, 328,211 kronor 54 öre, för riksbanken bibehålles, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit, att af riksbankens vinst för år 1896 ett belopp af 1,800,000 kronor öfverlemnas till statsverket, och återstoden, 1,318,211 kronor 54 öre, för riksbanken bibehålles.

Sedan voteringsedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått,

att voteringsmedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknings och utföll omröstningen med 28 Ja och 188 Nej. *Gemensamma omröstningar.* (Forts.)

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 123 Ja och 15 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster eller 28 Ja och 188 Nej, sammanräkningen visar 151 Ja och 203 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

6:te omröstningen:

(enligt bevillningsutskottets memorial n:o 15, punkt. 1).

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill,

a) att silke, rätt, ofärgadt, skall vara tullfritt; och

b) att tullen för silke, färgadt eller blekt, skall nedsättas till 1 krona för kilogram, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit att afslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Sedan voteringsmedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsmedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknings och utföll omröstningen med 63 Ja och 156 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 117 Ja och 21 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster eller 63 Ja och 156 Nej, sammanräkningen visar 180 Ja och 177 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 4.

Föredrogs och lades till handlingarne konstitutionsutskottets memorial n:o 7, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

§ 5.

Efter föredragning vidare af statsutskottets utlåtande n:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående tilläggs pensioner åt viss personal vid värfvade arméns disciplinkompani efter kompaniets upplösning, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 6.

Ang. pension för f. d. generallöjtnanten K. A. Rydings enka. I ordningen förekom dernäst statsutskottets utlåtande n:o 47, i anledning af väckta motioner angående pension för f. d. generallöjtnanten K. A. Rydings enka Jenny Kristina Rosalia Ryding, f. Pettersson.

Till statsutskottet hade remitterats två lika lydande motioner, väckta den ena (n:o 46) inom Första Kammaren af herr *O. M. Björnstjerna* m. fl., den andra (n:o 171) inom Andra Kammaren af herr *H. Amnéus* m. fl., i hvilka motioner föreslagits, att Riksdagen måtte åt förutvarande statsrådet, f. d. generallöjtnanten Knut Axel Rydings enka, fru Jenny Kristina Rosalia Ryding, född Pettersson, hvilken för närvarande för sitt och tre barns uppehälle uteslutande vore hänvisad till en årlig pension ur arméns nya enke- och pupillkassa af 1,120 kronor, bevilja å allmänna indragningsstaten en årlig pension af 1,280 kronor, att utgå från och med den 1 mars innevarande år och så länge hon förblefve enka.

Utskottet hemställde emellertid, att det i omförmälda motioner framställda förslag ej måtte af Riksdagen bifallas.

I en vid utlåtandet fogad reservation hemställde deremot herrar *Chr. Lundeberg*, friherre *F. W. von Otter*, *H. Tamm*, *I. Wijk*, *I. Kerfstedt*, friherre *J. T. Gripenstedt*, greve *F. Wachtmeister* och *Th. Nyström*:

»att, i enlighet med det af herr *O. M. Björnstjerna* m. fl. samt *H. Amnéus* m. fl. i omförmälda motioner framställda förslag, Riksdagen må åt f. d. generallöjtnanten *K. A. Rydings* efterlemnade enka *Jenny Kristina Rosalia Ryding*, född *Pettersson*, utöfver den pension, hon för närvarande uppbär från arméns nya enke- och pupillkassa, bevilja å allmänna indragningsstaten en årlig pension af 1,280 kronor, att utgå från och med den 1 mars innevarande år och så länge hon förblifver enka.»

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Amnéus: Herr talman! Det finnes ett gammalt ordspråk, *Ang. pension för f. d. generallöjtnanten K. A. Rydings enka.* som säger, att det gifves ingen regel utan undantag.

Jag vill då till en början gerna medgifva, att, då staten ordentligen aflönar och pensionerar sina tjenstemän och då staten derjemte lemnar bidrag till vissa enke- och pupillkassor, staten också, i allmänhet taget och öfver hufvud, bör vara fri från vidare kraf på pensioner. Men äfven från denna regel gifves det, tror jag, undantag, och ett sådant synes mig föreligga här.

Generallöjtnanten Ryding har kanske mera än de flesta verkat i sitt fosterlands tjenst. Han har varit militär i mångahanda sysslor, han har suttit såsom rådgifvare vid Konungens rådsbord, han har varit representant här i kammaren. Och i alla dessa värf har han allmänt erkänts såsom den der ådagalagt skicklighet, framstående duglighet, viljekraft och stor arbetsamhet samt ett flärdfritt och humant sinnelag. Det bör kanske ej heller lemnas obeaktadt, att det var under hans statsrådstid, som början skedde till den så länge afvaktade regleringen af grundskatteväsendet.

Jag tror, att det vore godt, om kammaren ville hedra en sådan mans minne genom att hjälpa hans efterlevande, då behof derom föreligger. Och att ett sådant behof finnes, framgår särskildt af bo-uppteckningen, som visar skulder utöfver tillgångarne af mera än tjugutre tusen kronor. Såväl på grund af egen kännedom som genom andras vittnesbörd kan jag intyga, att denna brist ingalunda uppstått genom öfverflödigt lefnadssätt, utan tvärtom att hans hus skötts med största arbetsamhet, omtanke och sparsamhet.

Emellertid sitter nu hans enka sjuklig och i hög grad utarbetad med tre eller åtminstone två barn att försörja, — den äldsta dottern lärer nemligen nu kunna bidraga till sitt uppehälle. En pension å 1,120 kronor kan under sådana omständigheter icke vara annat än ett skäligen knappt tillmätt lefvebröd. Men härtill kommer, att enkefru Ryding antagligen måste sätta sig i en ej ringa skuld för att återförvärfva någon del af makarnes bo. Det är klart, att det i följd häraf blir ganska bekymmersamt för henne att kunna reda sig. Ett tillskott från Riksdagens sida skulle därför för henne vara synnerligen välkommet. Och i vår budget, som går lös på omkring ett hundra millioner kronor, kan ju en sådan utgift som den ifrågasatta på några år icke spela någon synnerligen stor roll.

Det torde hända, att man fruktar ett farligt prejudikat för framtiden, om en sådan pension skulle gifvas på förslag af enskilde riksdagsmän. Ja, Kongl. Maj:t har ju och Kongl. Maj:t begagnar ju icke sällan sin benädningsrätt, men aldrig har jag hört, att lagar och domstolar därför respekteras mindre. Mine herrar, Riksdagen har ju också och bör också begagna sin rätt att göra nåd, då ömmande omständigheter föreligga; och man behöfver endast taga en öfverblick öfver de senaste riksdagarnes protokoll för att se, att det icke är någon synnerlig fara

Ang. pension
för f. d. ge-
nerallöjtnan-
ten K. A.
Rydings enka.
(Forts.)

för att ett prejudikat skall skapas, — det är mycket sällan, som pensioner, i synnerhet enkepensioner, beviljats på enskild motionärs förslag. Det har sagts, att reservanteerna från Första Kammaren komma att framställa yrkande om den ändring i deras reservation, att anslagsbeloppet skulle nedsättas från 1,280 till 880 kronor. Och jag skall med afseende härpå, herr talman, taga mig friheten yrka bifall till reservanternas hemställan med den ändring, att siffran 1,280 utbytes mot 880.

Herr Erickson i Bjersby: Jag vill ingalunda bestrida vigten och betydelsen utaf affidne generallöjtnanten Rydings verksamhet och förtjenst. Men jag kan ändå icke biträda vare sig det förslag, som reservanterna framställt, eller ens motionärens nu gjorda yrkande om beviljande af pension till enkefru Ryding, till belopp af 880 kronor, utan jag anser för min del, att kammaren bör bifalla det förslag, som statsutskottets majoritet här framlagt.

Såsom af betänkandet synes, har statsutskottet såsom motiv för sin hemställan om afslag å de väckta motionerna endast anfört, att enkefru Ryding redan nu har en pension å 1,120 kronor; och det förhållandet ansåg jag och säkerligen äfven de öfriga ledamöterna af utskottet majoriteten innebära tillräckligt skäl för afstyrkande af motionerna.

De skäl åter, som reservanterna i utskottet åberopat för sin mening, äro generallöjtnanten Rydings långa och ansvarsfulla verksamhet i statens tjänst och den ömmande belägenhet, hvori hans efterlemnade familj befinner sig. Jag medgifver, att dessa omständigheter nog kunna tala till känslan. Men då man tillika tänker på antalet af de män, hvilkas enkor, oaktadt männen i lifstiden utöfvat en både lång och ansvarsfull verksamhet, men, då de gått bort, efterlemnat sin familj i mycket sämre belägenhet och i större behof af understöd, än generallöjtnanten Ryding nu gjort, icke hugnas med någon pension, så tror jag, att man icke får alltför mycket fästa sig vid de åberopade ömmande omständigheterna, äfven om hjertat vill föra ett annat språk.

Såsom redan är nämndt, uppbär enkefru Ryding från arméns nya enke- och pupillkassa en pension å 1,120 kronor. Hon är endast femtiofem år gammal. Visserligen styrkes det med läkarebetyg, att hon är sjuklig, men betyget utvisar dock ej, att hon icke åtminstone i någon mån kan bidra till sitt och sina barns försörjning. Generallöjtnanten Rydings efterlemnade tre barn, af hvilka det äldsta är nitton år, det andra sjutton år och det yngsta femton år, hafva ju således uppnått sådan ålder, att de snart böra kunna sjelfva bereda sig utkomst.

Det bör för öfrigt vara alldeles gifvet, att man ej kan bifalla på förevarande sätt framställda anspråk på pensioner. Man ser ju, huru pensionsstaten årligen ökas och hotar att växa oss öfver hufvudet. Och det går ej an att, såsom den föregående talaren gjorde, säga, att här föreligger ett undantagsfall. Sådant tal föres alltid, när det är

fråga om beviljande af pensioner, och man säger, att för den här gången bör Riksdagen bevilja pensionen, eftersom nu så talande och ömmande skäl föreligga.

Det är nog riktigt, att generallöjtnanten Ryding icke efterlemnade goda affärer, då bouppteckningen efter honom utvisar brist. Och jag vill ingalunda vara den, som påstår, att den bristen uppkommit genom slöseri; tvärtom är jag öfvertygad om, att familjen Ryding lefvat på det efter sina förhållanden mest sparsamma sätt. Men icke kan den omständigheten utgöra något skäl för pensionens beviljande. Enligt min mening äro skälen, som tala för afslag å såväl motionerna som det under öfverläggningen af herr Amnéus framställda yrkandet, så öfvervägande, att jag skall bedja att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. pension
för f. d. ge-
nerallöjtnan-
ten K. A.
Rydings enka.
(Forts.)*

Herr Pantzarhielm: Herr grefve och talman, mine herrar! Med fästadt afseende å generallöjtnanten Rydings pligttrogna arbete i statens tjenst, med fästadt afseende å det minne han öfverallt under sin verksamhet kvarlemnade, ett minne som kvarstår kärt hos alla hans forna elever vid såväl krigsskolan som artilleri- och ingenjörshögskolan, ett minne som jag tror att särskildt denna kammare har all anledning att hålla högt, och med fästadt afseende å den sorgliga ekonomiska belägenhet, hvori hans familj nu befinner sig, skall jag bedja att få yrka bifall till de i ämnet väckta motionerna såsom det deri framställda förslaget nu blifvit modifieradt af en utaf förslagsställarne.

Det är visserligen sant, att enkefru Ryding är, såsom det nyss hette, »icke mera än» femtifem år gammal, men jag tror, att femtiofem år är en ganska framskriden ålder, synnerligen för en qvinna, om hon dertill är sjuklig och hänvisad till att genom kroppsarbete söka förbättra sin ställning. Och man bör särskildt tänka på att enkefru Ryding är i den sociala ställning, att hon icke lämpligen kan tillgripa hvilket arbete som helst för att skaffa något tillägg till den pension staten ger henne. Jag tror, att det ej skulle vara staten värdigt, att lemna enkan efter en man, som så pligttroget fyllt sitt värf i statens tjenst och som lemnat sin familj i en mindre god ekonomisk ställning, att lemna denna enka på ålderdomen utsatt för ekonomiska svårigheter. Herr talman, jag ber därför att få yrka bifall till det af herr Amnéus framställda förslaget.

Häruti instämde herrar *Nydahl, Swartling, Höglund, Nilson* i Lidköping och *Apelstam*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen, enligt de gjorda yrkandena, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservation med den ändring i fråga om beloppet, som af herr Amnéus föreslagits. Herr talmannen fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som

Ang. pension för f. d. generallöjtnanten K. A. Rydågs enka. votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Rydågs enka. Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 47 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit den vid utskottets betänkande fogade reservation med den ändring att siffran 1,280 utbytes mot 880.

Omröstningen visade 113 ja mot 103 nej, i följd hvaraf utskottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 7.

Föredrogos, hvarf efter annat, och biföllos statsutskottets nedannämnda utlåtanden:

n:o 48, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förbättrad pension åt två från marinregementet till Blekinge bataljon öfverflyttade fanjunkare,

n:o 49, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af en del till kronoparker afsatta områden inom Kristianstads län, och

n:o 50, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af tre till förra hospitalshemmanet $\frac{5}{8}$ mantal Stäfvie n:o 19 i Malmöhus län hörande lägenheter.

§ 8.

Om upphörande af skylldigheten för rote- och rusthållare att i visst fall tillhandahålla soldattorp m. m. Härefter föredrogos statsutskottets utlåtande n:o 51, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om upphörande af skyldigheten för rote- och rusthållare att i visst fall tillhandahålla soldattorp m. m.

Utskottet hemställde i detta utlåtande, att förevarande, inom Andra kammaren af herr *J. A. Sjö* afgifna motion, n:o 35, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herrar *O. Erickson* i Bjersby och *J. A. Sjö*, hvilka yrkat, att utskottet måtte hemställa, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse af den 2 december 1892

angående ändring i gällande bestämmelser beträffande soldatkontrakten vid indelta armén må få den ändrade lydelse, att rote- och rusthållare äfven i de landskap, der sådant nu ej är medgifvet, må vara oförhindrade att mot ersättning i legan, hemkallet eller den kontanta lönen till soldat upplåta allenast torp med kåltäppa eller planteringsland eller ock till soldat utgifva allenast kontant lega och lön.

*Om upphö-
rande af skyl-
digheten för
rote- och rust-
hållare att i
viss fall till-
handahålla
soldattorp
m. m.*

(Forts.)

Beträffande detta ärende anförde herr Sjö: Då jag väckte den motion, som nu till afgörande föreligger, hoppades jag, att densamma icke skulle möta något särdeles motstånd, enär ett bifall till motionen skulle, såsom jag tror, lända till fördel för alla dem, som berördes af det deri framlagda ändringsförslaget. Det händer ju iätt ofta, att lagstiftaren först efter det att en lag någon tid tillämpats, får syn på de brister, som uti densamma förefinnas, och så synes mig förhållandet vara äfven i förevarande fall. Det har nemligen förefallit mig, som om en brist — eller kanske, rättare sagdt, någonting för mycket — förefunnas i den kongl. kungörelse, i hvilken jag genom min motion afsett att få en ändring till stånd.

Såsom herrarne veta och såsom jag också omnämnt i min motion, eger nu, enligt berörda kongl. kungörelse af den 2 december 1892, en rote rätt att antingen med torp och åtföljande naturapersedlar eller också med kontant städja och lön aflöna soldaten. Detta har i många fall tillämpats så, att, sedan roten städt och aflönat knekten med kontant lega och lön, denne sedermera inköpt torpet, hvarmed han förut aflönats. Köpeskillingen för detsamma har dervid i många fall erlagts på det sättet, att roten borgat för ett lån, som köparen upptagit, hvar- efter lånet amorterats och förräntats med någon del af köparens (knek- tens) kontanta aflöning från roten. På så sätt har allt gått lyckligt och bra; soldaten har i detta fall haft och har fortfarande en egen torfva att bruka och bebo, således äfven efter afskedet, nemligen så- vida han kunnat få köpet lagligen fastställt. Emellertid har det uti några fall inträffat, att, när han sedermera kommit till domaren i orten och rådgjort sig med denne för erhållande af lagfart å sitt köp, do- maren nekat meddela sådan, detta på grund af, såsom det uppgifvits, innehållet i ofvannämnda kungörelse, enligt hvilken roten är skyldig att efter tillsägelse af knekten inom viss tid tillhandahålla torp med kåltäppa eller planteringsland, oaktadt knekten varit stadd mot kontant aflöning. Det har varit flere sådane köpare, som lagt sig till med knekte- torp, men som icke kunnat å dem få lagfart i de fall, der domaren haft nyssnämnda uppfattning af kungörelsen. Under påsken, då jag varit hemrest, hafva ett par stycken dylika köpare kommit till mig och velat rådgöra med mig angående ifrågavarande ärende, och jag har då sagt dem, att det enda råd jag kunde gifva dem vore att begära beslut om vägråd lagfart för att sedermera kunna öfverklaga detsamma; men de hafva då härtill svarat, att de icke kunde göra detta, enär deras ekonomi icke tilläte dem det. De hade lånat pengar till köpe-

*Om upphö-
rande af skyl-
digheten för
rote och rust-
hållare att i
visst fall till-
handahålla
soldattorp
m. m.
(Forts.)*

skillingens gäldande, och det blefve dem för dyrt att gå till hofrätten och måhända icke heller der få någon lagfart, och ännu mindre ville de blottställa sig med att gå till kungs. Sådant kostade mycket pengar och de vore fattiga personer, som icke hade råd till dylika uppoffringar.

Det kan ju emellertid tänkas gå så till, att de, som på detta sätt sålt soldattorp, äro afgångna med döden, och att deras sterbhusdelegare kunna försälja hemmanet eller hemmansdelen utan något förbehåll, rörande den förut afslutade försäljningen af torpet, eller också kan det inträffa konkurs för någon delegare i roten eller att någon sådan reser till Amerika, och att egendomen försäljes utan något sådant förbehåll till förmån för köparen af soldattorpet. Svårigheter af ganska stor art kunna då uppstå för den stackars köparen af torpet, som kanske anser sig icke ha råd till att i högre rätt fullfölja saken och öfverklaga ett häradsrättens beslut, gående i riktning att hans lagfartsansökan afslås. Det är af denna orsak jag framkommit med mitt förslag, i den tanke att häraf skulle uppstå fördel icke allenast för roten, utan äfven för köparen af torpet. Roten skulle genom bifall till detta mitt ändringsförslag icke blifva befriad från sitt åliggande att städja knekt och aflöna honom; detta skulle fortfarande bibehållas. Men rotehållaren skulle icke bli skyldig att tillhandahålla krekten torp, i fall rotehållaren afhändt sig detsamma, såsom på flera ställen inträffat.

Icke långt från mitt hem, blott en half mil derifrån, förrättades för något öfver ett år sedan och afslutades laga skifte å en by, som heter Kärn, hvarvid man icke allenast på rotens begäran, utan äfven på kompanichefens tillstyrkande och under samtligas medgifvande öfverenskom, att ett roten tillhörande soldattorp skulle delas upp, i stället för hvilket afsattes ett litet torp, såsom den kongl. kungörelsen föreskrifver, med kältäppa. Sedan detta skett, ingick förrättningsmannen till egodelningsrätten med begäran om fastställelse på skiftet, men denna vägrade fastställelse, efter hvad mig sagts, just på den grund att torpet blifvit uppdeladt, och fäste sig icke vid den omständigheten att man undantagit ett litet soldattorp, såsom föreskrifvet var. Nog af, besvär anfördes hos Kongl. Maj:t, och målet ligger nu der. Jag har just varit uppe i justitierevisionen och hört efter om målet vore afgjort. Ty landtmätaren har begärt, att jag så skulle göra, enär han, såsom han meddelat mig, har ett annat skifte att förrätta, der bymännen vilja uppdelat ett soldattorp på samma sätt, som han gjort på förra stället, samt att han icke vill riskera ett sådant tillvägagångssätt, förrän han fått se, hur Kongl. Maj:t kommer att göra med det nu öfverklagade skiftet.

Det är således ganska svåra oegentligheter, som kunna åstadkommas genom ifrågavarande stadgande i den kongl. kungörelsen, och det synes mig, som om, i fall det upphörde att gälla, detta skulle vara en ganska god sak för alla dem, som af frågan beröras.

Och om det finge gå derhän, att alla rotor aflönade sina knektar

med kontant aflöning, kunde man undslippa en hel del årliga utgifter, som statsverket nu får vidkännas och som äro ganska ansevärdiga, nemligen kostnaderna för ekonomiska besigtningar och laga syner. Under förlidet är uppgingo dessa kostnader — jag har sjelf fått denna uträkning i arméförvaltningen — till ett belopp af ungefär 24,000 kronor, och under några föregående år ha de uppgått till omkring 25 å 26 tusen. Likaså tror jag att, om kontant aflöning åt soldaten från roten blefve bestämd, roteringsbesvärets tio-års-värderingar skulle kunna upphöra, så till vida åtminstone att, såsom jag håller före, den kommission, som skulle verkställa värderingen, kunde sammanträda och bestämma prisen eller värdet kompani- eller regementsvis — jag vet icke hvilket skulle vara det bästa, men tror att det skulle kunna gå för sig på ettdera sättet — i stället för att, när aflöningen får ske genom tillhandahållande af torp, den väl måste inställa sig vid hvarje soldattorp och bedöma dettas värde äfvensom något så när uträna beskaftenheten af naturapersedlarne. En på sistnämnda sätt skeende tio-års-värdering skulle, enligt mitt förmenande, om man antager soldattorpen utgöra 20,000 stycken samt kostnaden för hvarje särskild för rättning uppgå till 50 kronor, medföra en kostnad af omkring 1,000,000 kronor. Jag har trott, att äfven detta bort tagas i betraktande, och när jag så gjort samt gerna önskar att herrarne ville göra något för bifall till mitt förslag, så anhåller jag vördsamt om bifall till den reservation, som jag jemte en kamrat inom statsutskottet vidfogat det-samma utlåtande.

Utskottet säger i sin afslagsmotivering — sedan det först yttrat sig angående skyldigheten att hålla torp — »ännu mindre tillrädligt synes det vara, att soldattorpen skulle i den ordning, motionären föreslagit, berättigas att af staten få ersättning för den till knekten utgående kontanta lönen». Jag har emellertid aldrig begärt någon annan ersättning än hvad lagen i ty fall föreskrifver, så att jag må säga, det jag icke förstår, hvad statsutskottet menat med detta yttrande. Det är tillkommet genom de utskottsledamöter från Första Kammaren, hvilka tillhöra den afdelning i utskottet, som behandlat förevarande fråga, och de få då stå för det. Jag gjorde erinringar derom vid ett utskottssammanträde, men man lät i alla fall bero vid detta yttrande.

Jag får, som sagdt, vördsamt bedja om kammarens bifall till min reservation, på samma gång jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr Sjöberg förklarade sig instämma med Herr Sjö.

Herr A. Hedin anförde: Derest det förhåller sig så, som den ärade motionären nyss antydte, nemligen att statsutskottet missförstått honom, så vågar jag tro, att felet ligger hos honom sjelf, ty det fins äfven folk utanför statsutskottet, som icke förstått motionen på annat sätt än som framgår af det utaf motionären nyss anförda stycket af statsutskottets motivering.

*Om upphö-
rande af skyl-
digheten för
rote- och rust-
hållare att i
visst fall till-
handahålla
soldattorp
m. m.
(Forts.)*

*Om upphö-
rande af skyl-
digheten för
rote- och rust-
hållare att i
visst fall till-
handahålla
soldattorp
m. m.*

(Forts.)

Men, man må tänka hvad man vill om de frågor, som blifvit berörda i motionärens förslag eller — på ett något rimligare sätt — i reservationen, så borde näppeligen någon meningsskiljaktighet förefinnas derom, att det gifves brister i indelningsverket, som äro angelägnare att få afhjelpa, och det är för att fästa uppmärksamheten på *dess*a, som jag nu tagit mig friheten anhålla om ordet. Bland andra förbannelser, för hvilka vi hafva att tacka detta ryktbara »verk», andra olägenheter och olyckor för folk och land, vill jag påpeka den, att vi hafva indelningsverket att tacka för, att ännu i slutet af detta sekel i vårt land träldomen står kvar, hvilken man vill inbilla oss hafva blifvit afskaffad för mer än ett halft tusen år sedan. Hvad är legningen inom indelningsverket? Den är en värfning på obestämd tid af den beskaffenhet, att det icke beror på den legning tagande att sätta någon gräns, när det kontrakt skall träda ur kraft, som han varit nog dum eller nog olycklig att ingå. Sälunda ännu hundra år efter att man genom den stora revolutionens lagstiftning upphöjde till en ofrånvikelig princip för tjenare och arbetare, att ingen *får*, eller, som det heter i artikeln 1780 i den franska civillagen, ingen »kan» förpligta sig till tjenst på annat än viss tid eller för ett bestämdt företag, ännu hundra år härefter kvarstår till detta lands vanära hvad jag nyss kallat träl-dom, och jag upprepar, att det är träl-dom att taga värfning såsom indelt soldat. Det är en värfning på obestämd tid, men det ligger uti den ena partens hand, det ligger uti rotehållarnes, det ligger i befälets, det ligger uti Kongl. Maj:ts genom den administrativa lagstiftningen, som här liksom på så oändligt många andra håll har utöfver allt förnuft gripit öfver sina gränser, det ligger i deras hand att säga: du står kvar, så länge du kan stå på dina ben; du står kvar till döddagar. Detta är träl-dom. Ja, sådan är lagen, sådan han blifvit förkunnad af Kongl. Maj:t genom administrativa förordningar, hvilka till en del icke ens finnas att läsa i Svensk författningssamling. Är icke detta träl-dom? Sjelfva undantagen, i hvilka det bestämmes, att, om soldaten behöfver öfvertaga jordbruk eller något annat skäl finnes, på grund hvaraf det för hans välfärds skull är nödvändigt, att han frigifves, sådan frigifning skall ske, derest han sätter annan man i sitt ställe, äro icke af någon betydelse. Jag skall anföra exempel på — jag skall göra det i någon motion — huru dessa undantag icke lända till någon hjälp, när det icke lyckats soldaten att skaffa man i sitt ställe, som godkännes af befälet. Det kan hända, och jag vet exempel på, att befälet af ren illvilja vägrat en soldat, som velat sätta man i sitt ställe, att få denne antagen. På detta sätt förlänges tjensten öfver all rimlighet.

Detta kanske blir litet klarare, om jag erinrar om, att det är något fullkomligt ensamt stående inom hela vårt samhällsskick och hela vår lagstiftning. Jag behöfver icke erinra flertalet af kammarens ledamöter om hvad legostadgan innehåller. Legostadgan känner icke något giltigt aftal för längre tid än ett år, nemligen för den, som sluter af-

talet sjelf. Sedan tillkomma, såsom vi veta, några specialbestämmelser för personer, för hvilka ett legoafstal slutas af föräldrar och andra målsmän, och det kan förlängas, men det kan icke förlängas längre än till den tid, då den, för hvilken aftalet ingåtts, blir myndig, då han eger rätt att uppsäga legoaftalet. Vidare torde jag få erinra om hvad förordningen om utvidgad näringsfrihet af år 1864 stadgar. Den stadgar uti § 15 mom. 1, att, om handlande vill till biträde i sin rörelse antaga handelsbetjent eller om idkare af fabrik o. s. v. vill antaga arbetare, så må aftalet derom ej öfverstiga tre år. Sådan öfverenskomelse träffas för omyndig med målsman och må icke lyda på längre tid än till dess den omyndige inträder i myndighetsåldern. Det heter också i mom. 2: »Näringsidkare, som i tjänst eller arbete upptager fattigt barn, hvilket icke har målsman, eger öfver sådant barn föräldrarätt, till dess det uppnått myndig ålder.»

Vidare torde det vara skäl att påminna derom, att den i egentlig mening s. k. värfningen, värfningen till de trupper, som i dagligt tal kallas värfvade till skilnad från de indelta, som äro på annat sätt värfvade, enligt äldre grunder skedde på högst tolf år, en orimligt lång tid, men tolf år är dock en mindre tid än tjugo, tjugofem å trettio år. I allt fall har denna bestämmelse det stora företrädet, att den stadgar en bestämd tid. Värfningen enligt den nya grunden sker för två till högst åtta år, och i vanliga fall, såvidt jag kunnat utröna, för tre å fyra år. Detta är en stor skilnad.

Se vi vidare på statens embets- och tjänstemäns anställning, så är det visserligen sant och helt naturligt, att för att blifva fri från embete eller tjänst skall en embets- och tjänsteman till vederbörande myndighet ingifva ansökan om afsked. Men har någon hört talas om, att en sådan ansökan afslagits på annat sätt, än att han kanske icke sjelf fått bestämma den dag, då han finge gå ifrån sitt embete eller tjänst, att vederbörande myndighet sagt, att han vore tvungen att nödtorftigen upprätthålla den, till dess den hunnit förordna någon att förestå densamma. Men ingen förnekar, att det är statens skyldighet att, såvidt icke absolut tvingande skäl föreligga, så fort som möjligt gifva den fri, som vill uppsäga sitt kontraktsförhållande med staten, så framt icke detta är ingånget på bestämd tid. Således har man rätt att säga, att det icke i hela vårt samhällsskick finnes någon motsvarighet till den kvarleva af tråldomen, som vårt indelningsverk innehåller.

För min del håller jag därför före, att denna reform af indelningsverket är angelägnare att intressera sig för än den rörande soldat- torpen, hvarom fråga af motionären blifvit väckt.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Jag tror icke, att den fråga, som af motionären blifvit bragt på tal, är af så stor vikt, men hvad jag är alldeles öfvertygad om, är, att den under alla förhållanden är rätt-

*Om upphö-
rande af skyl-
digheten för
rote- och rust-
hållare att i
visst fall till-
handahålla
soldattorpen
m. m.*

(Forts.)

Om upphövis, och då så är, kan jag för min del icke annat än yrka bifall till
 rande af skylmotionärens förslag.
 digheten för

rote- och rust- Som herrarne känna, hafva inom den provins jag tillhör knek-
 hållare att i tarne i allmänhet icke torp. Det är ett så litet fåtal, som har det,
 visst fall till att man knappt behöfver taga hänsyn till det. Men så är icke för-
 handahålla hållandet på andra ställen i vårt land. Det är ganska allmänt, att
 soldattorp att de hafva torp och fortfarande komma att behålla det. Nu kan man
 m. m. icke neka till, att det är rättvist, att såväl den ena som den andra
 (Forts.) parten får frihet att öfverenskomma om huru de vilja ordna förhål-
 landena under den tid, som knekten skall tjena. Men så är icke för-
 hållandet, utan när knekten så vill, har han rätt att begära torp, och
 derför blifva rust- och rotehållarne tvungna att under hela den tid, som
 de hafva en knekt, låta ett sådant stå till hans förfogande, om knek-
 ten finner för godt göra anspråk på detsamma.

Om nu, såsom i vanliga fall inträffar, soldaten i yngre år icke
 vill taga emot torp, så intages i kontraktet, att han skall aflönas med
 kontant lön, men kommer han sedan framdeles och säger, att han vill
 hafva torp, då skola rust- och rotehållare vara skyldige att gifva ho-
 nom ett torp. Jag vet icke, hvarför det icke kan vara fri öfverens-
 kommelse dem emellan i detta hänseende, och då jag icke kan finna
 annat än att motionärens yrkande är rättvist, så anhåller jag, herr
 talman, att få yrka bifall till detsamma.

Häruti instämde Herrar *Göransson, Eriksson* i Elgered, *Johan-
 son* i Valared, *Eriksson* i Bäck, *Gustafsson, Anderson* i Hasselbol,
Olsson i Kyrkebol, *Bengtsson* i Bjernalt, *Hultkrantz* och *Andreasson*.

Herr Friherre Barnekow: För min del har jag redan förut vid
 denna riksdag framhållit hvad den näst föregående talaren påpekade,
 nemligen det alldeles orimliga förhållandet, att en soldat skall värfvas
 för en tid af trettio år och icke kunna derifrån befrias utan rothålla-
 rens medgifvande, utan nödgas tjena under hela denna tid. Jag anser,
 att detta förhållande måste förr eller senare förändras, ty det *kan*
 icke fortfara såsom det nu är, och i detta afseende är jag således fullt
 öfverens med herr Hedin. Men det hindrar icke, att äfven den nu
 föreliggande frågan kan få sin lösning, ty, mine herrar, huru tillgår
 det i närvarande stund? Jo, när rust- eller rotehållare antager en
 soldat eller en husar, så upprättas ett kontrakt, och om man deri
 exempelvis bestämmer, att han skall hafva 150 kronor i lön, så be-
 stämnes tillika, att derifrån skall afgå 100 eller 125 kronor, om han
 vill hafva ett torp. Man uppställer i allmänhet så orimliga bestäm-
 melser som möjligt, för att han icke skall begära att få ett torp, men
 detta oakadt händer det, i synnerhet på sådana ställen, der inga torp
 finnas, att, om han kommer i tvist med rust- och rotehållaren, han
 endast för att trakassera denne begär, att han skall skaffa honom ett
 torp, och då nu icke något torp, någon jord eller byggnad finnes, så

kan det hända, att rust- och rotehållaren får gå honom tillmötes icke med att bygga torp utan med att höja hans lön. Jag vet emellertid icke, hvartill detta skall tjena. Staten lider ingenting derpå, ty rust- och rotehållaren är i alla fall tvungen att skaffa en karl, och vid sådant förhållande gör det naturligen staten detsamma, om denna karl har torp eller icke.

Dessutom är det en oegentlighet med torpet. När man antager en soldat, så är han i allmänhet föga mer än 18 år gammal, och gifver man honom då ett torp, så tvingas han att blifva besuten jordegare. Medan andra i allmänhet önska att på äldre dagar blifva besutne, så får han vid den åldern vara beredd på att köras bort från torpet och skaffa sig annan bostad.

Jag anser emellertid för min del, att denna fråga mycket väl kan lösas oberoende af den stora fråga, hvarom herr Hedin talade, och hvilken jag äfven anser, att det blir nödvändigt att förr eller senare lösa, och yrkar därför bifall till reservationen.

Herr Folke Andersson: Ehuru herrarne känna min ståndpunkt i denna fråga, skall jag dock anhålla att få yttra några ord.

Detta gamla indelningsverk är föråldradt »och är hardt vid ändan», det är icke lämpligt för vår tid såsom grund för försvaret; det hvilat så ojemnt och trycker så olika på olika håll, och förhållandena gestalta sig olika i olika delar af landet. Härpå kan jag lemna ett exempel från min hemtrakt. Der finnas soldatrotar, der den ene betalar ett för allt omkring 300 kronor, en annan betalar 200 kronor och en annan aflönar sin soldat med de vanliga naturaprestationerna. Om nu alla dessa vore satta på vakans, så finge de betala lika eller 160 kronor. Ett sådant olika aflönings sätt är orättvist och orimligt och kan icke fortgå i längden, och hvad rusthållen beträffar, så äro oegentligheterna icke mindre. Kan ett sådant aflönings sätt vara rimligt? Jag framställer endast denna fråga till herrarne.

Hvad nu beträffar herr Sjös motion, så skulle jag icke hafva något emot att bifalla densamma, ehuru jag tycker, att det blir som att sätta en ny klut på ett gammalt kläde. Men skulle kammaren vilja antaga densamma, så har jag icke något deremot. Jag önskar blott, att, lika som båtsmanshället, Skånska kavalleriregementena och Jemtlands hästjägarerementena äro satta på vakans, äfven de öfriga regementena blifva satta på vakans och att staten öfvertager underhållet, ty förr blir det aldrig bättre eller rättvist.

Jag har endast velat yttra detta, och vi kunna ju litet hvar finna, att det nuvarande förhållandet icke länge kan ega bestånd. Det är endast en tidsfråga, när frågan erhåller sin lösning. Det är ju uppenbart, att det är en stor orättvisa att, medan en rote får betala 160 kronor, en annan skall betala cirka 300 kronor, o. s. v.

Då frågan redan är fallen i Första Kammaren, är detta blott en opinionsyttring, och jag skall för den skull icke göra något yrkande.

*Om upphö-
rande af skyl-
digheten för
rote- och rust-
hållare att i
visst fall till-
handahålla
soldattorp
m. m.
(Forts.)*

*Om upphö-
rande af skyl-
digheten för
rote- och rust-
hållare att i
visst fall till-
handahålla
soldattorp
m. m.
(Forts.)*

Herr Petersson i Dänningelanda: Jag tror, att här föreligger ett missförhållande, som bör snarast möjligt rättas. Då Riksdagen 1892 fattade sitt beslut rörande dessa soldattorp, tror jag, att vi litet hvar voro af den meningen, att rotehållarne hade rättighet att försälja de gamla soldattorpen eller att använda dem på för dem fördelaktigaste sätt.

Det bestämdes ju då, att rust- och rotehållare skulle antingen upplåta det gamla torpet eller också mot ersättning i lega, hemkall eller den kontanta lönen lemna ett mindre torp med stuga och kåltäppa eller också till soldaten utgifva endast kontant lön. Skyldigheten att lemna ett mindre torp med stuga och kåltäppa kvarstår således ännu, men ingalunda skyldigheten att tillhandahålla det stora torpet. Nu har det på åtskilliga ställen, exempelvis i Kronobergs län, inträffat, att rotehållarne sålt de gamla torpen och på en del af dem har domhufvanden beviljat lagfart, men på en del icke. Detta bevisar således, att äfven juristerna äro tveksamma huru lagen skall tillämpas.

Då nu den vid utskottets betänkande fogade reservation afser att undanrödja detta missförhållande samt att ordna förhållandet emellan soldaten och roten, så anser jag, att det är skäl att bifalla densamma, så att man får ett förtydligande i detta afseende, ehuru jag för min del anser, att enligt urtima Riksdagens beslut rotehållaren har rättighet att försälja det gamla torpet och tillhandahålla soldaten ett mindre torp jemte kontant lön.

Då således, såsom sagdt, ett missförhållande föreligger och domhufvaderna äro tveksamma, huru lagen skall tillämpas, så vore det skäl att få saken klar, och då dessutom reservationen går i den riktningen, skall jag anhålla att få yrka bifall till densamma.

I detta yttrande instämde Herrar Jönsson i Mårarp och Andersson i Löfhult.

Härmed förklarades öfverläggningen afslutad. Med afslag å utskottets hemställan biföll kammaren den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 9.

Föredrogs och bifölls bevillningsutskottets memorial n:o 13, i anledning af Kongl. Maj:ts till bevillningsutskottet aflättna remisser angående tullbehandlingen af sirup och speldosor.

§ 10.

*Ang. ändring
i förordnin-
gen om stäm-
pelafgift.*

Till kammarens afgörande förelåg vidare bevillningsutskottets memorial n:o 14, angående ändring i kongl. förordningen angående stämpelafgiften den 9 augusti 1894.

På anförda skäl hemställde utskottet i detta memorial:

att Riksdagen ville besluta, att afhandling, på grund hvaraf lagfart å fast egendom sökes för registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, skall beläggas med stämpel af 1 krona 20 öre för hvarje fulla 100 kronor af egendomens värde, samt att i enlighet härmed § 8 i kongl. förordningen angående stämpelafgiften den 9 augusti 1894 skall i nedan intagna del erhålla följande förändrade lydelse:

*Ang. ändring
i förordningen
om stämpelafgift.*

(Forts.)

§ 8.

Köp af fast egendom: afhandling derom eller af offentlig myndighet utfärdad köpehandling skall, då den för lagfart företes, föras med stämpel af 60 öre för hvarje fulla 100 kronor af egendomens värde; dock att köpeafhandling, på grund hvaraf lagfart sökes för aktiebolag, som icke drifver bankrörelse, eller för registrerad förening för ekonomisk verksamhet, bör beläggas med stämpel af 1 krona 20 öre likaledes för hvarje fulla 100 kronor af egendomens värde.

Efter uppläsande af denna utskottets hemställan anförde:

Herr greve Hamilton: Herr talman! Såsom kammaren behagade finna, har bevillningsutskottet i detta betänkande föreslagit en fördubbling af lagfartsstämpeln för s. k. registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet. Då utskottet framställt detta förslag, utan att någon kongl. proposition eller motion förelegat, så måste man väl antaga, att utskottet ansett, att det här gäller en fråga, i afseende å hvilken det vore af vigt att hastigt vidtaga en ändring i lagstiftningen. För min del kan jag emellertid icke dela denna utskottets uppfattning. Jag tror tvärtom, att ganska många skäl finnas för att åtminstone för närvarande icke vidtaga den föreslagna förändringen.

Bevillningsutskottet har angifvit de skäl, hvarpå utskottet grundar sitt förslag, genom att erinra om hvad som förekom år 1883. Utskottet säger, att lagfartsstämpeln för aktiebolag då blef fördubblad på grund deraf, att man kommit att tänka på att, då en fast egendom kom i ett aktiebolags händer, den i allmänhet stannade der en längre tid än om en enskild person köpte densamma, samt att det således på denna grund syntes vara rättvist, att aktiebolagen finge betala högre stämpelafgift vid lagfart än enskilda personer. Med hänvisning hertill säger utskottet, att konsekvensen bjuder, att man vidtager samma förändring med afseende å registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet.

Men, om det här är fråga om att göra något endast för konsekvensens skull, så finnes det icke någon anledning, hvarför man skall göra det just i år, och hvarför denna förändring endast skall omfatta registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet.

*Ang. ändring
i förordnin-
gen om stäm-
pelafgift.
(Forts.)*

Genom lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet har ju intet nytt skapats i den mening, att ekonomiska föreningar icke förut funnits till; icke heller är begreppet på något sätt uttömmande, ty samma skäl kunna ju anföras i fråga om andra associationer, i fråga om handelsbolag och föreningar, som hafva ideella system. Är det således endast fråga om konsekvensen, så finnes icke något skäl anfördt, hvarför man just i år skall vidtaga denna förändring eller inskränka den endast till registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet. Men i sjelfva verket tror jag, att det ärade utskottet icke rätt uppfattat hvarken motivet till hvad som anfördes år 1883 eller hvilka föreningar som det nu är fråga om.

Förhållandet var nemligen, såsom åtskilliga af kammarens ledamöter torde erinra sig, att, när det 1883 var fråga om att lösa försvarsfrågan och de dermed sammanhängande stora skattefrågorna, man ifrågasatte, att det behof af skatter, som på detta sätt uppkom, skulle bland annat fyllas genom betydligt ökad stämpelskatt. Då föreslog finansministern, att aktiebolagen i detta afseende skulle erlägga dubbelt så hög skatt som enskilda personer, och som skäl härför erinrade han om, att dessa bolag hafva den stora fördelen att under statens hägn få operera med inskränkt, legaliter skyddad ansvarighet, och att de på grund deraf väl kunde tåla vid en högre beskattning. Derjemte måste man, yttrade han vidare, med hänsyn till den stora mängd af fastigheter, som nu småningom öfvergå i aktiebolagens händer, vidtaga en förhöjning i stämpelskatten för aktiebolag, för att icke statens inkomster af denna skatt efter hand skola minskas, ty när en fastighet kommit i ett aktiebolags händer, så byter den icke så ofta om egare. Sedan fortsatte han — och derpå vill jag särskildt fästa bevilningsutskottets uppmärksamhet — att samma skäl skulle kunna anföras i åtskilliga andra fall, såsom i fråga om fromma stiftelser och andra allmännyttiga associationer. Men der komme en annan synpunkt i betraktande, nemligen det allmännyttiga ändamålet för deras verksamhet, och derför ville han i detta fall icke höja stämpelskatten, utan sträckte denna förhöjning blott till aktiebolag, som icke drifva bankrörelse. Att han icke medtog bankerna, berodde på särskilda förhållanden, på hvilka jag nu icke vill ingå.

Hvad är det nu för föreningar, som skulle drabbas af den af utskottet föreslagna höjningen? Är det sådana, som äro likställda med aktiebolag? Om man läser utskottets motivering, skulle man kunna tro det. »Ett slag af dessa föreningar», heter det i betänkandet, »nemligen de s. k. bostadsföreningarne, hafva till ändamål att förvärfva fastighet för att bereda sina medlemmar bostad; och jemväl andra ekonomiska föreningar, såsom t. ex. föreningar för idkande af gruifdrift, besitta ofta fast egendom.» Det är mycket sant, att en del af dessa registrerade föreningar utgöres af s. k. bostadsföreningar, men deremot finnes det, åtminstone såvidt jag vet, icke någon registrerad förening för idkande af gruifdrift. Detta kan man lätt kontrollera genom att

taga kännedom om de samlingar af kungörelser, som utgifvas af det embetsverk jag har äran förestå. Om man går till dessa samlingar för att få veta, hvad det är för föreningar, som registreras, så finner man, att hufvudmassan är af tre olika slag.

Ang. ändring
i förordning
om stäm-
pelafgift.

(Forts.)

Den första gruppen utgöres af *bostadsföreningarne*. Bland dessa finnes visserligen en och annan, som grundats i spekulationsyfte för att bygga hus och sedan sälja dem, men de flesta äro grundade i syfte att främja lösningen af frågan om egna hem, och ser man efter, hvilka personer som sitta i styrelserna för dessa föreningar, så finner man, att det är hvad jag skulle vilja kalla första klassens arbetare, arbetsförmän, verkmästare och småhandverkare, som slagit sig tillsammans och köpt dessa hus för att derigenom få egna hem. Kan det verkligen vara skäl att pålägga dem en högre beskattning? Icke kan det väl blifva några så stora kapital, som nedläggas i sådana bostadsföreningar, så att en höjning af stämpelskatten är nödig för att skattebeloppet ej skulle minskas? Bör man icke snarare söka att uppmontra dylika föreningar att registrera sig? Kammaren bör komma i håg, att registrering icke är obligatorisk för föreningar med ekonomisk verksamhet. Lagstiftningen *erbjuder* sådana föreningar att låta registrera sig, i hvilket fall de erhålla de förmåner, som lagen tillförsäkrar registrerade föreningar. Om man nu bestämmer att, så snart de blifvit registrerade, de skola drabbas af dubbel lagfartsstämpel, så fruktar jag att man derigenom minskar deras önskan att låta sig registreras, och de kunna i de flesta fall mycket väl underlåta detta, om nemligen alla medlemmarne tillsammans i sina egna namn söka lagfart.

Derefter komma vi till den andra gruppen af dylika föreningar, som ungefär är lika stor, kanske något mindre. Det är *andelsmejerierna*, hvilka äro af stort intresse för landsbygden. Nu vet jag visserligen icke, om dessa ega fastigheter i någon större utsträckning, men om ett mejeri har köpt ett stycke jord och söker lagfart derå, kan det väl då vara skäl att betunga det med högre skatt? Jag tycker det icke.

Vidare komma vi till den tredje gruppen, *konsumtionsföreningarne*. Det är s. k. handelsföreningar, som bildats af personer mest på landsbygden i syfte att anskaffa billigare förnödenheter. Äfven dessa föreningar torde någon gång ega fastigheter. Men detta associationsväsende bör uppmontras och icke motarbetas.

Vi hafva vidare bland de registrerade föreningarne åtskilliga, af hvilka det hittills icke förekommit många. Vi hafva t. ex. föreningar, som bildats för att inköpa tomter och der bygga hus för goodtemplarorden eller något annat nykterhetssällskap, eller föreningar som bildats för att anskaffa lokaler, der någon religiös förening skulle få hålla sina andaktsöfningar. Vi hafva äfven från en stad i norra Sverige exempel på en förening, som grundats för att inköpa tomt och på den bygga ett badhus för beredande af billigare bad åt arbetare. Allt detta

Ang. ändring i förordningen om stämpelafgift. är ju ändamål, om hvilka man kan säga, att det icke så mycket är fråga om vinst som fastmer att ernå allmännyttiga ändamål.

(Forts.)

Då nu lagen icke varit i kraft mer än tre månader och man icke vet, hvilka föreningar som komma att begagna sig af registreringsrätten, så tycker jag, att, äfven om man skall slå in på den väg, som utskottet anvisar, därför att man anser, att rättvisan fordrar, att föreningar med ekonomisk verksamhet skola få betala dubbel lagfartsstämpel, man åtminstone bör dröja med att taga ett sådant steg, till dess ett år gått, så att man får se, hvilka föreningar som komma att låta sig registreras. Ännu vet man detta icke alls, ty jag tror icke att de registrerade föreningarnes antal ännu uppgå till mer än ett hundra i hela Sverige.

Jag tillåter mig på dessa grunder yrka afslag på utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Göthberg, Jansson* i Taberg, *Nydahl, Styrlander, Nordin* i Sättna, *Ollas A. Ericsson, Persson* i Tällberg, *Norman, Ericsson* i Vallsta, *Centerwall, Broström, Carlsson* i Hede, *Thylander, Odenerants, Aulin, Pantzarhielm, Hammarlund, Wavrin-sky* och *O. Eklund* i Stockholm.

Herr friherre von Schwerin: Som herrarne se, är detta utskotts-betänkande alldeles rent; det finnes icke någon som helst reservation.

Det är mycket riktigt, som den föregående ärade talaren sade, att denna utskottets framställning till Riksdagen hvarken grundar sig på någon motion eller på någon kongl. proposition, men som herrarne väl veta, har bevillningsutskottet sig tillerkänd en viss motionsrätt, och detta därför, att under bevillningsutskottet direkt eller indirekt sorterar en sådan massa förordningar och reglementen. Utskottet har t. ex. att hvarje år öfverse tulltaxan och åtskilliga andra dylika förordningar för att tillse, om någon ändring behöfver göras, om någon liten inkonsequens blifvit begången, och i sådant fall föreslå de bote-medel, som utskottet kan finna lämpliga.

Det kan ju vara möjligt, att hvad herr grefve Hamilton yttrade är rätt. Men när man tager i betraktande, att det i stämpelförordningen stadgas, att aktiebolagen skola vid lagfart betala dubbelt mot andra, så undrar jag, om man icke kan anse det förslag, som utskottet framställt, fullt konsequent. Det står i betänkandet, att den dubbla stämpelafgiften för aktiebolag tillkom 1883. Då kunde naturligtvis icke i stämpelförordningen intagas bestämmelse, som gälde föreningar med ekonomisk verksamhet, enär då faktiskt inga sådana existerade. Det är först genom en lag, som tillkom i fjol, som dessa registrerade föreningar uppkommit, och denna lag har trädtt i verksamhet först från och med i år. Således hafva dessa föreningar icke förut kunnat åläggas att betala högre stämpelafgift.

För min del anser jag, att det är alldeles tydligt, att genom detta

institut af registrerade föreningar man i ganska stor utsträckning hindrat uppkomsten af aktiebolag. Detta är nemligen en lättare form än bildandet af aktiebolag. En del af de föreningar, som äro registrerade eller komma att låta sig registreras, skulle, om icke denna form kunnat användas, oundvikligen hafva konstituerat sig som aktiebolag och alltså blifvit underkastade den stämpelskatt, som för sådana är bestämd.

*Ang. ändring
i förordningen
om stämpelafgift.
(Forts.)*

Herr greve Hamilton omnämnde en del af dessa inregistrerade föreningar, och han omnämnde dervid äfven en förening, som var bildad i syfte att anskaffa badhus. Jag kan nämna, att det på vestkusten finnes många små aktiebolag med detta syfte, som köpt en liten terräng och på den uppfört badhus. Dylika bolag skulle, om föreningarna fortfarande skulle vid lagfart betala den lägre stämpelskatten, hädanefter icke konstitueras, utan i stället skulle man sammansluta sig till en registrerad förening. På samma sätt med mejerierna. Det finnes många mejeraktiebolag, och jag tror, att det skulle blifva ännu flera, om icke denna registrering tillkommit. Om nu dessa mejerier, då de förskaffat sig en fastighet och söka lagfart derå, skulle få betala några kronor mera i stämpelskatt, så kan väl detta icke vara så farligt. Jag tror icke att statens inkomst skulle blifva synnerligen mycket större genom den af utskottet föreslagna ändringen, men det synes mig, som om konsekvensen skulle fordra denna ändring, såsom ju äfven i utskottets betänkande framhållits.

Jag tror icke, att utskottet skall taga allt för illa upp, om Riksdagen icke vill gå in på hvad utskottet föreslagit, men utskottet har ansett det vara sin skyldighet att påvisa, att, när sedan 1895 en lättare form för aktiebolag tillkommit, en inkonsekvens i stämpelförordningen funnes att afhjelpa. Anledningen dertill, att man just nu framkommit med detta förslag, är helt enkelt den, att det i år är det första året, som dessa inregistrerade föreningar finnas till, och då är det väl skäl att tillämpa det nya stadgandet genast. Ett dylikt förslag borde väl rätteligen ha framlagts i fjol, men: »bättre sent än aldrig.»

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Collander: Den ärade talaren på stockholmsbanken yttrade, att det onekligen ligger en brist i bevillningsutskottets förslag i så måtto, att det drabbar endast de registrerade föreningarna, och att föreningar för idkande af ekonomisk verksamhet icke äro skyldiga att låta registrera sig. Jag erkänner mycket gerna, att detta är en brist, och att man måhända för den skull kunde uppskjuta afgörandet af saken genom att afslå betänkandet. Jag skall för min del icke motsätta mig, om kammaren vill göra detta. Jag begärde emellertid ordet egentligen för att bemöta samme talares uttalande om anledningen dertill, att man ålagt aktiebolagen dubbel stämpelskatt. Detta beror icke på något annat än hvad utskottet har anfört, nemligen att fastigheten i detta fall icke så ofta byter om egare, som om den vore i

Ang. ändring
i förordnin-
gen om stäm-
pelafgift.
(Forts.)

enskild persons hand. Derför är det också billigt, att staten på en gång får tillgodogöra sig samma belopp, som eljest skulle inflyta såsom fördeladt på två eller tre poster. Men dessa särskilda förmåner, som aktiebolagen onekligen hafva, i det att ansvarigheten der är begränsad, i det att bolagen äro fria från t. ex. värnpligt och andra skyldigheter, som åligga den enskilde, anser man böra motsvaras af ökade förpligtelser på annat håll, särskildt på bevillningens område. Det har flera gånger varit ifrågasatt, att man i detta hänseende just skulle träffa aktiebolagen riktigt, att de förmåner, som aktiebolagen faktiskt besitta, borde medföra ökad beskattning vare sig af vinsten eller på annat sätt, med ett ord: att en annan beskattning för aktiebolagen borde genomföras, der man kunde träffa dem riktigt. Hvad nu särskildt denna omständighet beträffar, att en fastighet i allmänhet stannar längre tid hos ett aktiebolag än i en enskild persons hand, är det ju tydligt, att detta rättvisligen medför, att beskattningen i detta fall bör blifva effektivare.

Nu anförde den föregående talaren, att aktiebolagen ofta afse icke direkt vinst utan andra ändamål, såsom att uppehålla badinrättningar och dylikt, och då kan man ju säga, att dessa bolag närmast äro att jämföra med sådana föreningar, som afse gemensamt gagn, men icke större vinst. Deremot är det alldeles onekligt, att många af dessa föreningar kunna med fullt skäl likställas med aktiebolagen derutinnan, att de behålla fastigheterna längre tid i sin hand och äfven, liksom aktiebolagen, afse ekonomisk vinst. Han erinrade äfven om, att denna beskattning skulle drabba ojemnt, enär alla dylika föreningar icke äro skyldiga att låta registrera sig.

Jag skall, som sagdt, icke sätta mig emot, att förslaget förkastas och får komma igen en annan gång.

Herr Olsson i Sörnäs: Som jag under någon tid haft permission ifrån riksdagen, har jag icke deltagit i behandlingen af utskottets föreliggande betänkande, och skall jag därför be att få yttra några ord.

Jag har icke någon anledning att afvika från det yrkande, som grefve Hamilton gjort. Jag tror i likhet med honom, att det icke är så synnerligen brådiskande med det här ifrågavarande förslaget, förrän man får se, huru många och hvilka föreningar komma att inregistreras.

Jag ber därför att på grund af de skäl, som af grefve Hamilton anförts, få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Fredholm: Jag begärde ordet, då utskottets vice ordförande gjorde kammaren uppmärksam derpå, att inga reservationer äro vidfogade det föreliggande betänkandet. Deri har han fullkomligt rätt. Men då frågan förevar i utskottet, tillät jag mig uttala betänkligheter mot att ålägga de inregistrerade föreningarne samma höga stämpelafgift som aktiebolagen. Då jag emellertid inom utskottet icke erhöll något understöd för min mening och för öfrigt icke hade tid att så

grundligt undersöka frågan, som nödvändigt hade varit, för den händelse jag skolat reservera mig, lät jag bero vid hvad som i saken förekommit. Men om man också skulle anse konsekvensen bjuda, att af de registrerade föreningarne uttaga en högre stämpelafgift än af enskilda personer, vill det dock synas mig klart, att innan frågan afgöres densamma bör undergå en noggrannare behandling och utredning än som kommit densamma till del inom utskottet. Jag ber därför att för min del få instämma med grefve Hamilton.

Ang. ändring
i förordningen
om stämpelafgift.
(Forts.)

Herr grefve Hamilton: Blott några ord, herr talman!

Bevillningsutskottets ärade vice ordförande fäste med allt fog uppmärksamheten derpå, att efter all sannolikhet komme för framtiden åtskilliga associationer, som under förutvarande förhållanden skulle hafva antagit aktiebolags form, att låta registrera sig såsom ekonomiska föreningar, och skulle det, frågade han, under sådana förhållanden verkligen vara billigt, att de på detta sätt undginge den högre lagfartsstämpeln? Ja, mine herrar, jag tror verkligen, att man tills vidare bör ställa sig på den ståndpunkten, att man icke anser detta innebära någon obillighet, och detta icke minst därför, att dessa ekonomiska föreningar äro, så att säga, framtidens bolagsform för de fatiga och små. Det är den form, under hvilken de personer, som icke hafva råd att bilda aktiebolag, skola kunna ingå föreningar för att förbättra sina sociala förhållanden. Jag tror därför, att försigtigheten bjuder, att man icke lägger något hinder i vägen för bildandet af dylika föreningar, och man bör komma i håg, att de nu existerande associationerna af detta slag icke kunna vinna de fördelar, som lagen i detta fall åsyftar, med mindre än att de låta registrera sig. Men för att de skola kunna registreras fordras, att de låta fullständigt omarbete sina stadgar, och det kan oftast icke ske utan kostnader. Vidare måste dessa föreningar betala registreringsafgifter icke blott första gången, då de inregistreras, utan äfven sedermera vid åtskilliga tillfällen. Detta är kostnader, som, så svaga dessa föreningar ofta äro, ovilkorligen redan i och för sig komma att göra, att många af de ifrågavarande associationerna draga sig för en anmälan till registret. Skulle de nu samtidigt med registreringen ytterligare få det påbrödet, att de nödgades betala högre lagfartsstämpel, fruktar jag, att detta skulle lägga hinder i vägen för deras registrering.

Det är möjligt, att man framdeles skall finna, att en dylik högre beskattning kan genomföras; men nog bör man kunna vänta ett eller par år, till dess man får se, huru saken utvecklar sig.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herrar *Bystrom* och *O. Olsson* i Stockholm instämde häruti.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt propositioner af herr talmannen gifvits å hvarterdera af de gjorda yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan.

*Om förslag
till lag angä-
ende rätt att
efterbilda
konstverk.*

§ 11.

Härefter företogs till behandling lagutskottets utlåtande n:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt att efterbilda konstverk.

Genom proposition, n:o 33, af den 12 sistlidne februari hade Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bifogade, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga ett propositionen bilagdt förslag till lag angående rätt att efterbilda konstverk.

Utskottet hemställde:

att Riksdagen, under förklarande att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat i oförändradt skick godkännas, måtte för sin del antaga ett i utlåtandet framlagdt förslag till lag angående rätt att efterbilda konstverk.

Den ändring i Kongl. Maj:ts förslag, som af utskottet ifrågasatts, afsåg § 5, för hvilken föreslagits följande lydelse:

(Kongl. Maj:ts förslag.)

Förbud mot efterbildning, hvar- om ofvan sägs, gälle ej i afseende på konstverk, som är utställt på öppen plats eller anbragt å bygg- nads utsida.

(Utskottets förslag.)

Förbud mot efterbildning, hvar- om ofvan sägs, gälle ej i afseende på konstverk, som är utställt på öppen plats eller anbragt å bygg- nads utsida, samt ej heller beträf- fande konstverks begagnande af handverkare och fabrikanter så- som förebilder vid tillverkning af husgeråd och andra till förbruk- ning ämnade varor eller till pryd- nader derä.

Efter det herr talmannen låtit uppläsa utskottets hemställan äfvensom det af utskottet framlagda lagförslaget i dess helhet lemnades ordet på begäran till

Chefen för Justitiedepartementet, herr statsrådet Annerstedt, som yttrade: Herr greve och talman, mine herrar! Anledningen till ifrågavarande kongl. proposition är att söka i en framställning från svenska konstnärernas förbund och akademien för de fria konsterna, således från de förnämsta representanterna för konstnärsverlden inom vårt land. I denna framställning framhölls, att de bestämmelser an- gående skyddet för konstnärsrätten, som vår nu gällande lagstiftning innehåller, vore väl knappt tillmätta, och att utvecklingen såväl i vårt land som i främmande länder gått derhän, att man numera erkänner denna rätt i långt större utsträckning än förr. Under sådana förhål- landen begärde dessa representanter för konstnärerna, att Kongl. Maj:t

mätte vidtaga åtgärder, hvarigenom konstnärsskyddet här i landet blefve i två riktningar utsträckt. Man afsåg härvid dels kopieringsrätten, dels ock den rätt, som industrien hade att utan inskränkning använda förebilder, hemtade från konstverk. Med afseende å den första af dessa framställningar innehåller, såsom herrarne finna, förslaget det stadgandet, att det får bero på aftal mellan staten och konstnären, träffadt vid konstverkets försäljning till staten, huruvida staten eller konstnären har i sin hand att tillåta efterbildningar. Man ansåg det vara lämpligt att på det sätt ordna rättsförhållandet, att å ena sidan den konstnär, som vill förbjuda efterbildningar af sitt med statens samlingar införlifvade verk, har tillfälle att, då han uppgör kontrakt med staten, förbehålla sig denna rätt, men att å andra sidan, om han icke aktar nödigt att göra ett sådant förbehåll, det må, i öfverensstämmelse med naturen af statens samlingar, stå den blifvande konstnärssidkaren fritt att der kopiera och äfven försälja sina kopior.

I afseende åter å behandlingen af det andra af konstnärerna framställda yrkandet förfors så, att man sammankallade ett icke obetydligt antal industriidkare, för hvilka man framlade frågan om förhållandet mellan industrien och konsten i detta afseende. Dessa representanter för industrien, valda inom sådana yrken som keramik, metallindustri och dylika, hvilka i främsta rummet använda konstverk såsom förebilder vid sin industriella verksamhet, stannade nära nog enhälligt vid det resultatet, att industriens behof vore fullständigt tillgosedda, allenast rätten att kopiera konstverk, som finnas i statens samlingar, blefve för industriidkarne bevarad. Efter inhemtande af ett sådant uttalande från det håll, der man — näst konstnärerna sjelfva — var närmast intresserad af lagstiftningen i fråga, ansåg Kongl. Maj:t, att rättsförhållandena mellan konstnärerna och industriidkarne kunde på ett rättvist sätt ordnas på det sätt, att å ena sidan industriidkarne bibehölles vid rättigheten att för efterbildningar inom industrien använda de i statens samlingar befintliga konstverken — allt under förutsättning, att, då konstverket öfvergick i statens ego, någon motsatt öfverenskommelse icke träffats mellan konstnären och staten — men att å andra sidan någon rätt att derutöfver kopiera konstverk icke vidare borde förekomma. Det framhölls då från sakkunnigt håll, att på detta sätt hade industrien full tillgång på konstverk, lämpliga att inom densamma användas såsom förebilder. Och att gå än längre och derigenom inskränka konstnärernas befogade anspråk, att deras rättigheter icke borde helt och hållet eftersättas för industrien, dertill fans vid det nämnda förhållandet icke någon grund.

Det torde måhända vara skäl att fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att industriens rätt i detta afseende är förbehållen genom det stadgande, som är intaget i 4 § af det föreliggande lagförslaget, d. v. s. den §, som föregår den femte, i hvilken lagutskottet föreslagit ett tillägg, hvarigenom i fråga om industriens förhållande till konsten allt skulle förblifva vid det gamla här i landet.

Om förslag till lag angående rätt att efterbilda konstverk.

(Forts.)

*Om förslag
till lag angå-
ende rätt att
efterbilda
konstverk.*

Under sådana förhållanden, och då industriens målsmän sjelfva ansett sig väl tillgodosedda genom den kongl. propositionen, vågar jag hoppas, att kammaren äfven måtte bifalla densamma.

(Forts.)

Vidare anförde:

Herr grefve Hamilton: Som kammaren behagade finna och enligt hvad herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet redan antydt, skiljer sig utskottets förslag från Kongl. Maj:ts endast derutinnan, att utskottet velat fortfarande bibehålla det för vår lagstiftning egendomliga undantaget från konstnärernas rätt att förfoga öfver sina produktioner, som tillåter industriidkare att utan konstnärens medgifvande, ja, rent utaf emot hans protest, använda hans konstverk för industriändamål.

Att lagutskottet stält sig på denna ståndpunkt, finner jag för min del mycket förklarligt och naturligt. Ja, jag får verkligen säga, att det skulle hafva väckt min förvåning, om lagutskottet intagit en annan ståndpunkt, ty lagutskottets nu uttalade uppfattning står ju i närmaste öfverensstämmelse med den ställning, som det ärade utskottet för någon tid sedan intog i fråga om skydd för industriella mönster och modeller, och det hade ju varit ganska egendomligt, om, när man såsom lagutskottet anser, att konstindustriens väl fordrar, att den, som skapar ett originelt konstindustriellt mönster, icke skall vara skyddad för efterapning, utskottet nu skulle hafva frångått denna princip och ansett, att ett undantag härifrån borde göras i fråga om verkliga konstverk. Jag anser därför för min del, att det helt enkelt är en konsekvens af lagutskottets beslut i fråga om mönster och modeller, då lagutskottet föreslagit detta tillägg till § 5. Men lagutskottets ärade ledamöter skola säkerligen också gifva mig rätt, då jag säger, att det skulle vara lika inkonsekvent af kammaren, som utan votering underkände lagutskottets uppfattning i fråga om mönster och modeller, om den nu skulle kasta om och följa lagutskottets mening. Jag antager äfven, att de flesta af herrarne skola vara ense med mig derom, att kammaren, i fall den vill anses handla följdriktigt, helt enkelt icke har annat att göra än att acceptera Kongl. Maj:ts förslag, och jag förmodar, att kammaren så mycket hellre kan göra detta, som de skäl, hvilka tala för ett sådant tillvägagående, i och för sig torde vara ganska tungt vägande.

Det ärade lagutskottet säger sig påyrka detta tillägg till § 5, i syfte att vår industri måtte höjas genom användande af konstnärliga förebilder. Ja, det är ju mycket önskvärdt, att handtverken och industrien sålunda utvecklas, och detta kan väl svårligen ske på annat sätt än genom en samverkan mellan handtverkets och industriens män å den ena och konstens män å den andra sidan. Men icke kan man åstadkomma en sådan samverkan derigenom att man förklarar, att handtverkare och industriidkare skola hafva rättighet och frihet

att när de vilja och utan någon som helst ersättning lägga beslag på konstnärernas arbeten. Vill man åstadkomma samarbete, måste man äfven söka åstadkomma gemensamhet i intressen, och detta kan icke vinnas på annat sätt än genom att berättiga konstnären att fordra ersättning för sitt arbete, om någon vill begagna sig af detsamma.

Jag förstår icke heller, huru det ärade utskottet verkligen kan anse, att konstindustrien skulle lida af att icke utan vidare få tillgripa frukterna af konstnärernas arbete. Om herrarne tänka sig det fallet, att eu af våra mera framstående målare målade en tafla, som blir mycket omtyckt, kan då utskottet verkligen anse, att det skulle vara betänkligt t. ex. för vår porslinsindustri utveckling, om egaren af Rörstrand icke finge utan vidare taga denna tafla och placera den i midten på sina tallrikar utan att betala konstnären ett enda öre derför. Jag förstår ej, huru man kan resonnera så. Det synes mig tvärtom, som om det för industriidkaren skulle vara fördelaktigare, om han af konstnären kunde köpa monopolet att få begagna taflan, då han ju äfven skulle hafva den fördelen att af konstnären kunna få hjälp att åstadkomma den vackraste kopian och de lämpligaste anordningarna. Reproduktionen skulle då ej, som nu oftast sker, blifva verkställd på ett schablonmessigt sätt, hvarigenom man icke åstadkommer ett konstalster, utan något helt annat.

Det synes mig också bra hårdt, om man tänker sig konsekvensen af de nu gällande bestämmelserna i det praktiska lifvet. En ung konstnär, en skulptör t. ex., skapar en grupp, som blir omtyckt, och han får kanske sälja den, ehuru blott för en obetydlighet, då han ju ännu ej gjort sig ett berömdt namn. Hvad göra då våra industriidkare? De få nu visserligen icke göra kopior af gruppen och kalla dem för afgjutningar efter dens och dens grupp, och de göra det ej heller. Nej, de göra något annat. De använda gruppen till industriella ändamål, t. ex. till prydnader å vattenkonster eller dylikt, eller ock gjuta de gruppen i miniatyr för att användas å papperspressar, penntorkare o. s. v. Lagen lägger icke något hinder i vägen för ett dylikt tillvägagående. Jag kan emellertid icke förstå, huru industrien skall kunna lyftas derigenom, att dess idkare på detta vis få rätt att tillgripa hvilket konstverk som helst.

Dessutom får jag säga, att om man nu ej fäster afseende vid huru ytterst sårande det måste vara för en konstnär, som verkligen frambragt en vacker tafla eller ett utmärkt skulpturverk, att få se sitt konstverk på ett dåligt sätt efterkopieradt af hvilken klåpare som helst, vi dock böra kunna vara öfverens om, att, om man undersöker, hvilka det här i landet är, som skära guld med täljknifvar, konstnärerna eller industriidkarne, man väl svärligen kan påstå att det är konstnärerna. Skall man därför göra någon eftergift till någonders fördel, tycker jag verkligen, att man bör unna våra fattiga artister denna lilla fördel att kunna förtjena litet pengar på det gagn, de kunna göra industrien genom sin medverkan. Derigenom att de blifva

Om förslag till lag angående rätt att efterbilda konstverk.

(Forts.)

Om förslag intresserade för saken och egna sig åt industriens tjänst, skola de bitill lag angående draga till att höja denna i konstnärligt afseende, och man skall på så sätt vinna ett för fosterlandet ganska afsevärdt mål.

På de skäl, jag nu anfört, tillåter jag mig, herr talman, att yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts förslag oförändradt.

Häruti instämde herrar *Lovén, Odhner, Berg, Hammarlund, Warrinsky, Boëthius, Meyer, Centerwall, Aulin, Gethe, Nilson* i Lidköping och *Kardell*.

Herr Redelius yttrade: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag på grund af de skäl, som i utskottets utlåtande blifvit anförda. Gent emot de motskäl, som den föregående talaren framkommit med, skall jag be att få fästa uppmärksamheten uppå, att med utskottets förslag icke afses att gifva industrien någon ny rätt, utan endast att bibehålla den vid en redan befintlig sådan.

Skulle nu industriens män, såsom grefve Hamilton sade, söka efterbilda ett konstverk, men göra det så illa, att det knappast är igenkänligt, ja, då kan väl konstnären näppeligen lida derpå. Han kan ju då helt enkelt förklara: detta är ingen kopia; detta är ingen efterbildning af mitt konstverk, utan detta är något, som industriidkaren tagit ur egen fatatur. Ingen skada är då, enligt mitt förmenande, skedd.

Det är dessutom att märka, att enligt lagutskottets förslag, sådant som det här föreligger, skulle konstnärerna verkligen få ett skydd och ett ganska betydligt sådant. Industriidkarne skulle ingalunda, såsom grefve Hamilton sade, hafva rätt att efterbilda ett konstverk endast genom en mindre ändring i formen, ty detta förbjödes ju uttryckligen i § 1, som säger: »Ej varde efterbildning loflig derföre att den utföres i annan storlek än originalets eller att dertill användas materialier af annat slag, ej heller derföre att oväsentliga ändringar, tillägg eller uteslutningar vidtagas». I denna paragraf finnes sålunda förbud mot att efterbilda konstverk i den konst, hvartill originalet hör. Frågan gäller derför endast, om handverkare och fabrikanter skola fortfarande såsom hittills ega rätt att begagna konstverk såsom förebild vid tillverkning af husgeråd och andra till förbrukning ämnade varor eller till prydnader derå, eller om detta skall förvägras dem.

Då såväl utskottet som afven jag tror, att det icke är olämpligt, att denna rättighet förbehålles åt våra industriidkare, ber jag att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr A. Hedin: Herr talman! Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att måhända hvarken herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet eller min ärade bänkkamrat gjort utskottet fullständig rättvisa. Jag trodde detta redan då jag hörde deras anföran-

den och jemförde dem med hvad jag läst i utskottets utlåtande, och min uppfattning bekräftades af den senaste ärade talarens anförande, då han påpekade, att hvad utskottet ville vore icke att skapa en ny, utan att bibehålla en gammal »rätt» för industriidkarne.

Inom vår juridiska litteratur finnes ett arbete, som jag alltid i hög grad beundrat, ursprungligen och först med anledning af dess titel, men sedermera äfven på grund af dess innehåll. Arbetet heter: »Inledning till läran om stöld och snatteri». Det är alldeles uppenbart, att lagutskottet och den ärade ledamot, som nyss på lagutskottets vägnar hade ordet, velat ytterligare utveckla och lemna bidrag till *läran* om stöld och snatteri. I utskottets betänkande framhålles nemligen, huruledes man, genom ett antagande af 5 § i Kongl. Maj:ts föreliggande förslag, skulle såsom det heter »utestänga industrien från möjligheten att för sina ändamål tillgodogöra sig befintliga konstverk». Sålledes, när någon utestänger mig från möjligheten att lägga vantarne på något, som icke tillhör mig, gör man enligt utskottets uppfattning något, som icke endast är orättvist mot mig, utan äfven mycket missgynnsamt för samhällsutvecklingen. Det förhåller sig dock så, att det icke är Kongl. Maj:ts mening med detta förslag att utestänga industriidkarne från möjligheten att tillgodogöra sig befintliga konstverk, utan Kongl. Maj:t vill endast dermed säga, att, om du vill begagna dig deraf -- hvilket du naturligtvis gör i ditt eget intresse och efter att hafva väl öfvervägt, att du kan komma att göra en affär derpå -- så skall du här för betala något, likasom man får betala för annat, som man inlåter sig på att begagna, såvidt det icke sker enligt läran om stöld och snatteri.

Utskottets utlåtande är för öfrigt endast en ömkansvärd återklang af det resonnement, som man fick höra på den tid, då det här i landet tvistades om öfversättningsrätten eller öfversättningsfriheten, till en början de tre skandinaviska språken emellan, då man förklarade, att det var alldeles i sin ordning, att förläggare och boktryckare egde rätt att tillegna sig en författares alster för att mångfaldiga dem i öfversättning, utan att derför behöfva betala ett enda öre. Har det sedermera visat sig, att öfversättningsindustrien eller förläggareverksamheten, i den mån den är beroende af utgifvarne här i landet af främmande litterära arbeten i öfversättning, lidit deraf, att förläggaren fått betala något litet -- i de flesta fall är det icke mycket de få betala -- åt den författare, hvars arbete han tillegnar sig. Nej, den fria s. k. rätten till att öfversätta, den delen af läran om stöld och snatteri är ihjelslagen, och det är på tiden att göra detsamma med den delen som handlar om konstverk.

När utskottet vidare säger, att ett antagande af Kongl. Maj:ts förslag »skulle komma att verka i ej ringa mån försvärande för handverken och industrien, som hittills med full frihet kunnat ur konstverken hemta idéer till höjande af tillverkningarnas beskaffenhet och värde», är detta fullständigt gripet ur luften. Det vore i sjelfva ver-

Om förslag till lag angående rätt att efterbilda konstverk.

(Forts.)

Om förslag
till lag angä-
ende rätt att
efterbilda
konstverk.
(Forts.)

ket mycket nyttigt, att konstnärerna uppmuntrades i det fullt berättigade sträfvet att förtjena hvad de skola lefva af, uppmuntrades att sätta sig i rapport till och arbeta för industrien. Och det skulle de kunna komma att göra, derest de icke vore underkastade tillämpningen af läran om stöld och snatteri.

När utskottet för öfrigt inlåter sig på att förklarar, att enligt dess åsigt — och den är sannerligen värd oändligt litet — ej något afsevärdt ingrepp uti konstnärens rätt sker genom ett konstverks begagnande inom handverk eller industri, då vill jag fråga: har utskottet gjort sig den allra ringaste möda att, genom studium af denna fråga och genom efterforskning af faktiska förhållanden, derom bilda sig en verklig mening? Jag vågar påstå, att utskottet icke kunnat göra det. Ty hvar och en, som bemödade sig om att sätta sig in i denna fråga — och utskottet har sannerligen icke kommit till verlden med medfödda insigter i detta ämne — måste hysa en annan mening.

Det är underligt detta ideal, som föresväfvat utskottet. Herr talmannen minnes nog Esaias Tegnér's »Romresa». Han talar om konstnären, som *hinner Rom på svullna fötter, vinner konstens pris*, samt huruledes sedermera, då han återkommit, *främlingen, som ingen kände, fann ej bröd*. Hvilka äro då dessa konstnärer? Gå de icke till allra största delen ut från fattiga för att icke säga från de fattigaste hem? Huru draga de sig fram; huru genomgå de sina »Lehr- und Wanderjahre»? Jo, med några små lånade medel och med mycken svält både här hemma och på främmande mark. Sedermera, när de kunna anses vara utbildade konstnärer, stå dem då här i landet till buds så rikliga beställningar, att de derpå kunna förtjena så mycket, att de mågta återbetala hvad de äro skyldiga och äfven derpå kunna skapa sig välstånd? Nej, man skapar icke konstverk på samma sätt som man skrifver lagutskottsutlåtanden. Det har väl händt, att någon efter flera års arbete dag och natt kunnat skapa ett verk, som betalats med 5, 6, 7 à 8 tusen kronor. Men huru många års mödor är det då icke, som betalats med dessa penningar? Förneka honom icke då den rätt han kan hafva att arbeta i samband med den framåtgående industrien och att taga någon liten del af den inkomst, som de äfven på annat sätt skyddade stora industriella bolagen och anläggningarne förvärfva.

Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr *Fjällbäck* instämde med herr Hedin.

Herr Redelius: Jag skall be att få fästa uppmärksamheten uppå, att det väsentliga af herr Hedins kritik träffar mera hittills gällande lag än den nu föreslagna. Vidare skall jag be att få crinra, att hela förslaget går ut på att bereda konstnären skydd för hans värdefulla produktioner. Jag anhåller därför om bifall till denna lag om skydd för konstnärer enligt utskottets förslag.

Herr Ohlsson i Vexjö: För min del kan jag icke finna, att det ligger så synnerligen stor vikt uppå, huruvida kammaren antager lagutskottets hemställan eller Kongl. Maj:ts förslag. Jag tror icke att konstnärerna genom ett bifall till §, sådan den lyder i det kongl. förslaget, komma att skörda någon mera afsevärd vinst, och jag tror icke heller, att industrien derigenom kommer att tillfoga någon synnerligt stor skada. Det är naturligt, att i dessa skyddslagstiftningens tider och med den hårda konkurrens, som råder inom konstnärssfacket, man söker haka sig fast vid äfven detta lilla halmstrå — att jag så må uttrycka mig — i tanke att det skall skänka någon ekonomisk bärkraft. Men för min del tror jag icke, att det har så stor betydelse i detta afseende. Säkert är deremot — såsom den förste talaran antydde — att denna fråga står i närmaste samband med frågan om skydd för mönster och modeller. Då denna senare fråga emellertid för denna riksdag fallit på grund af kamrarnes olika beslut, skulle det i afseende på denna separatfråga angående mönsterskydd kunna förfas att — om Första Kammaren, som förut afslagit mönsterlagen vore så inkonsequent, att den toge Kongl. Maj:ts nu förevarande förslag, och om denna kammare också toge samma förslag — vi finge ett mönsterskydd i detta speciella fall utan att erhålla det i fråga om mönster och modeller i allmänhet. Detta synes mig vara ett viktigt och tungt vägande skäl för kammaren att icke nu godkänna den kongl. propositionen, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om förslag till lag angående rätt att efterbilda konstverk.

(Forts.)

Herr greve Hamilton: Jag förstår icke, hvad min värderade vän, representanten för Södra Tjusts härad, menade, då han både i sitt första och sitt andra anförande så skarpt betonade, att det föreliggande förslaget vore lika med nu gällande lag. Han gick så långt, att han ansåg sig hafva afväpnat min ärade kamrat på stockholmsbänken med att säga: »Jag ber att få fästa uppmärksamheten uppå, att herr Hedins kritik träffar lika mycket nu gällande lag.» Men blir denna kritik något mindre förkrossande derigenom? Kongl. Maj:t har nu, just med anledning af påpekade missförhållanden, föreslagit att man skall *göra en ändring* i nu gällande lag, och då är det ju icke någon mening i att säga, att man vill fästa uppmärksamheten på, att utskottet föreslår att bibehålla gällande lagbestämmelser.

För öfrigt skall jag be att få erinra denne ärade talare derom, att redan då nu gällande lag i ämnet antogs, konstnärerna och deras målsmän på det ifrigaste protesterade mot detta undantag, som lagutskottet vill hafva kvar, och att Riksdagen endast därför, att det gällde en ny lagstiftning, ansåg sig böra fasthålla vid detsamma. Men jag skulle vilja fråga min ärade vän, om han anser, att de år, som förflutit sedan dess, vittna om, att den svenska industrien haft något gagn af att på detta sätt kunna tillgripa andras arbeten, hvilket — som bekant — är en egenhet för den svenska lagstiftningen, som i

Om förslag till lag angående rätt att efterbilda konstverk.
(Forts.)

allmänhet icke finnes i andra länder. Kunna vi verkligen säga, att härigenom vår industri under dessa år kommit på en högre konstnärlig ståndpunkt än utlaidets? Jag fruktar, att vi måste bekänna, att förhållandet snarare är tvärtom.

Vidare yttrade min ärade vän, representanten för Södra Tjusts härad, att jag skulle hafva lemnat en felaktig uppgift, så till vida att jag skulle hafva förbisett, att man genom en ändring af formen icke undviker att göra intrång i konstnärens rätt. Jag förstår icke, hvad han menade med, att i detta sammanhang uppläsa § 1. Men jag skall be att få säga, att det icke ens behöfves någon ändring af formen. En fabrikant behöfver icke göra någon ändring i formen; han kan — såsom jag sade — af konstverket göra en penntorkare eller något annat, som går under namnet husgeråd; och då har han rätt att efterbilda. Det är just deri orättvisan ligger.

Slutligen yttrade samme ärade talare, att han icke förstod, hvad jag menade med, att det skulle vara till skada för konstnären, om en handverkare efterbildade hans konstverk och gjorde det illa, så att det nästan vore oigenkänligt. Då kunde det väl icke göra någon skada, förmenade han. Jo, det skulle naturligtvis skada mannens konstnärstrykte. Att den ärade talaren anser detta vara en sak utan någon betydelse, det vittnar åtminstone icke om, att han sjelf har någon ärelystnad på det konstnärliga området.

Hvad sedan beträffar den andre ärade ledamoteu af lagutskottet, som derefter yttrade sig, så sökte han framhålla, att denna fråga stode i sådant samband med frågan om skydd för mönster och modeller, att, då denna senare fråga förfallit på grund af Första Kammarens beslut, denna kammare borde finna sig i detta och nu ställa sig på samma ståndpunkt i denna fråga. Jag förstår icke detta resonnement. Skall ett föregående beslut här tjena till ledning, bör det väl vara kammarens eget och icke medkammarens beslut. Och, som jag redan framhållit, leder detta ostridligen till ett förkastande af utskottets och ett antagande af Kongl. Maj:ts förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter det herr talmaunen till proposition upptagit de olika yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan, i hvad densamma skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och biföll nämnda framställning oförändrad.

§ 12.

Slutligen föredrogs och bifölls lagutskottets utlåtande n:o 47, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt att återgifva fotografisk bild.

§ 13.

Ordet begärdes af

Herr Wavrinsky, som yttrade: Med anledning deraf, att en hel del vigtiga ärenden föreligga till afgörande, och den tid som för Riksd-

gens sammanvaro återstår är kort, har man att från denna dag vänta ett mycket forceradt arbete. Då det visat sig, att ett sådant arbete verkar menligt på ärendenas afgörande, och att äfven ledamöternas helsa lider af den luft, som här består i kammaren — vi hafva erfarit, hurusom en ledamot under ett plenum afsvimmat på sin plats — ber jag att få hemställa, om icke kammaren skulle vilja vidtaga några åtgärder i syfte att förebygga sådana missförhållanden. Jag ber att i detta hänseende få fästa uppmärksamheten på ett sätt, hvarigenom man, utan att behöfva sitta så länge på en gång, som vi nu få göra, ändå skulle kunna få plenum att räcka lika länge. Det vore om vi började en half timme tidigare än nu är fallet, och om under sammanträdet ett lika långt uppehåll gjordes dels för vädring af salen och dels för att de ledamöter, som så önskade, finge tillfälle att intaga några förfriskningar. Redan genom denna åtgärd tror jag att mycket vore vunnet. Om man fruktar för, att kammaren efter rasten icke skulle kunna samlas genast, så kunde man ju, på sätt nu sker vid voteringar, kalla genom påringning.

Då jag vet, att det inom kammaren finnes åtskilliga ledamöter, som önska, att något åtgöres i den af mig nu angifna riktningen, ber jag att vördsamt få framställa detta förslag, utan att göra något yrkande, för så vidt nemligen det icke skulle vinna någon större anslutning.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes lagutskottets nedannämnda utlåtanden: n:o 48, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om beräkning i vissa fall af tid, som afses i förordningen angående patent, i lagen om skydd för varumärken och i lagen om skydd för vissa mönster och modeller,

n:o 49, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till viss ändring i förordningen angående inteckning i fast egendom m. m., och

n:o 50, i anledning af väckta motioner om lagstiftningsåtgärder till skydd för arbetsaftal och om slitande af tvister mellan arbetsgifvare och arbetstagare genom skiljemän.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför det ärende, som blifvit två gånger bordlagdt.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,43 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.